

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

Filozofická fakulta

Katedra sociologie, andragogiky a kulturní antropologie

ŽENY NA RADNICI

Magisterská diplomová práce

Autor: Bc. Tereza Žůrková

Vedoucí práce: Mgr. Dan Ryšavý, Ph.D.

OLOMOUC 2015

Poděkování

Děkuji Mgr. Danovi Ryšavému, Ph.D., za to, že mě přivedl na toto zajímavé téma a ujal se vedení mé práce. Rovněž mu děkuji za všechny rady a připomínky.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto magisterskou práci vypracovala samostatně a uvedla
v ní veškerou literaturu a ostatní zdroje, které jsem použila.

V Olomouci dne 25. 3. 2015

.....

vlastnoruční podpis

OBSAH

Úvod.....	6
I. TEORETICKÁ ČÁST	
1. Nerovnost politického zastoupení mužů a žen.....	7
1.1 Politické zastoupení žen ve světě.....	7
1.2 Ženy v české politice.....	9
1.2.1 Srovnání Světového ekonomického fóra.....	9
1.2.2 Česká politika v číslech.....	10
1.2.3 Hlavní problémy naší politiky z hlediska genderové vyváženosti.....	11
1.2.4 Politická práva žen u nás z historického hlediska....	13
1.2.5 Názory veřejnosti.....	14
1.2.6 Hlavní bariéry politické angažovanosti žen.....	16
1.2.7 Přístupy k dosažení genderové rovnosti.....	21
1.3 Ženy v komunální politice.....	22
1.3.1 Komunální politika.....	23
1.3.1.1 Obec.....	23
1.3.1.2 Starosta.....	24
1.3.1.3 Komunální politika a politické strany.....	25
1.3.1.4 Volby.....	26
1.3.2 Komunál a genderová ne/rovnost.....	27
1.4 Očekávání, která vzešla z teorie.....	29
II. PRAKTICKÁ ČÁST	
2. Okres Olomouc.....	32
2.1 Okresy a jejich vývoj.....	32
2.2 Okres Olomouc – tvrdá data.....	33
2.3 Okres, komunální politika a gender.....	34

2.3.1	Starostky a velikost obce.....	37
2.3.1.1	Uvolňenost funkce.....	39
2.3.1.2	Volební boj.....	40
2.3.2	Starostky a charakter obyvatelstva obcí.....	41
2.3.2.1	Religiozita.....	41
2.3.2.2	Nezaměstnanost v obci.....	44
2.3.3	Starostky a politické strany.....	44
2.3.3.1	Levice vs. pravice.....	44
2.3.3.2	Křesťansky laděné strany a starostky.....	51
2.3.4	Starostky a krajská zastupitelstva.....	52
2.3.5	Věk starostek.....	53
2.3.6	Starostky a titul.....	55
2.4	Shrnutí zjištění ze statistické části.....	56
3.	Rozhovory.....	61
3.1	Jak jsem postupovala.....	61
3.2	Co vyplynulo z rozhovorů – měkká data.....	62
3.2.1	Jaké jsou političky.....	62
3.2.2	Ženy a lokální politika.....	65
3.2.3	Méně žen než mužů.....	67
3.2.4	Vstup do politiky.....	69
3.2.5	Odchod z křesla.....	71
3.3	Shrnutí rozhovorů.....	72
	Závěr.....	74
	Anotace.....	76
	Seznam použité literatury.....	77

Úvod

Politika je i v dnešní době stále světem mužů a nic nenasvědčuje tomu, že by se to mělo v brzké době změnit. Ženy-političky jsou v menšině jak v celostátní politice, tak na úrovni politiky lokální. Nenadarmo Ryšavý s Šaradínem popisují jako typického představitele českých měst a obcí muže středního věku, který má vysokoškolské vzdělání (srov. Ryšavý, Šaradín, 2011, s. 41). Genderově nevyrovnanou situaci v tzv. vysoké politice mapuje řada odborníků, na komunální politiku se však tolik pozornosti neupíná, rozhodla jsem se proto, že se zaměřím právě na ni.

Mým cílem tedy bude popsat politickou situaci v okrese Olomouc z hlediska nevyrovnaného zastoupení mužů a žen mezi volenými zástupci. Pokud mluvím o volených zástupcích, mám tím na mysli starosty a starostky všech 95 obcí s voleným zastupitelstvem. Budu zjišťovat, zda ve starostenském křesle sedí muž či žena, jak jsou tyto lidé staří či vzdělaní, jestli někdy kandidovali do krajského zastupitelstva. Můj pohled se zaměří současně na jednotlivé obce, kde mě bude zajímat například průměrný věk obyvatelstva, velikost samotných obcí, míra religiozity. Zjištěné informace se následně pokusím dát do kontextu s politickou situací v obcích, respektive s jejím genderovým aspektem. Na konci práce pak shrnu, jak vypadá politická situace v okrese z genderového hlediska.

Jak budu postupovat, už jsem naznačila. V první části práce shrnu teoretické poznatky, které s tématem souvisejí. V této části také zazní některé hypotézy a teze, které budu později porovnávat se skutečnými daty z okresu. V druhé části, která bude prakticky založená, se nejprve budu věnovat podrobné analýze tvrdých dat, a jejich interpretaci v rámci tématu. Poté se zaměřím na analýzu měkkých dat, která vyplynula z rozhovorů se starostkami a pokusím se je rovněž interpretovat v kontextu teorie. V závěru pak obecně shrnu, co jsem o okrese Olomouc v průběhu práce zjistila.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1. Nerovnost politického zastoupení žen a mužů

Ženy tvoří zhruba polovinu světové populace. Pokud bychom však podobný poměr mužů a žen očekávali také v rámci politických reprezentací jednotlivých zemí, spletli bychom se. V této kapitole se budu věnovat disproporci počtu žen a mužů v politice, a to nejprve z celosvětového hlediska, posléze se zaměřením na českou politickou arénu.

1.1 Politické zastoupení žen ve světě

Světové ekonomické fórum – WEF – vydává každoročně tzv. Výroční globální zprávu o rovnosti pohlaví [Global Gender Gap Report], která se soustředí na mapování nerovností mezi pohlavími ve čtyřech oblastech. Jde o oblast zdravotní péče, přístupu ke vzdělání, ekonomického postavení a politického zastoupení. Zpráva z loňského roku do svého žebříčku zařadila celkem 142 zemí z celého světa. Možná nepřekvapí, že dvanáct z dvaceti nejlépe umístěných zemí jsou země z oblasti Evropy a střední Asie. Na vrcholu žebříčku se umístil Island, jako země s nejmenší mírou nerovnosti mezi pohlavími. Následován byl Finskem, Norskem a Švédskem. Na samém chvostu se umístily země jako Pákistán či Jemen. Česká republika se umístila na devadesátém šestém místě žebříčku, kam se dostala zejména kvůli špatnému hodnocení v oblasti politického zastoupení žen a jen o málo lepšímu hodnocení v oblasti ekonomického postavení žen. Naopak výborně jsme se umístili v další sledované oblasti, a to přístupu žen ke vzdělání, v kterém jsme ze sledovaných zemí první. Tato oblast je zjišťována za pomoci kategorií jako míra gramotnosti a přístup k jednotlivým stupňům vzdělání. Špatně jsme nedopadli ani v poslední oblasti – zdravotní péči (srov. WEF: Global Gender Gap Report 2014).

Oblast politického zastoupení žen, tedy ta nejdůležitější z hlediska kontextu mé práce, je zjišťována pomocí shromažďování několika typů dat, jako je počet ministryň ve vládě, počet křesel v parlamentu obsazených

ženami a délka období s ženou na postu hlavy státu. V první kategorii jsme se umístili ze všech zemí na 76 místě, v druhé na 118 místě a v poslední na 64 místě na světě. Celkově jsme tedy, pokud jde o politické zastoupení žen, na 109 místě. Z hlediska této konkrétní oblasti vede opět Island, který má například šedesáti šesti procentní zastoupení žen v parlamentu. Dále se v nejvyšších příčkách umístily další severské země jako Finsko či Norsko, ale do první desítky se dostaly například i Nicaragua či Rwanda. Na opačném konci žebříčku se naopak objevil třeba Jemen, Irán či Omán (WEF: Global Gender Gap Report 2014). Výroční zpráva zpracovávala data, jež byla dostupná k červnu roku 2014, z čehož plyne, že pro statistiky ohledně vlády posloužila současná vláda Bohuslava Sobotky.

Účast žen v politice byla po dlouhou dobu považována za něco nevhodného a ještě na sklonku devatenáctého století byly ženy z politiky úplně vyloučeny, což bylo zdůvodňováno pomocí konceptu tzv. separátních sfér. Podle tohoto konceptu patřily ženy do sféry soukromé a muži do sféry veřejné, přičemž tyto sféry nebyly sobě rovné, ale sféra soukromá byla veřejné sféře podřízena, stejně, jako byla žena podřízena muži (srov. Gelnarová, 2010, s. 123). Podle Havelkové spadají skutečně organizované snahy o volební právo pro ženy až do začátku dvacátého století. Jeho zavedení ale znamenalo zejména uplatnění aktivního práva, tedy práva volit, ne už tak práva pasivního, což znamená být volen (srov. Havelková, 2006, s. 26).

Proč by vůbec měly být ženy voleny? Můžeme začít úvahou, že pokud ženy tvoří polovinu lidstva, měly by tvořit i polovinu politiků. Tato problematika se týká sociální reprezentativnosti, tedy míry, do jaké volené zastupitelské orgány odrážejí sociální strukturu obyvatelstva. Podle Ryšavého je zastoupení žen v těchto orgánech nejdiskutovanější otázkou problematiky sociální reprezentativnosti (srov. Ryšavý, Šaradín, 2011, s. 42). Jsou tu však ještě jiné argumenty, které je možno přednést. Některé hlasy staví nutnost zastoupení žen v politice na tezích o rozdílnostech mužů a žen, hovoří o menší zkorumpovatelnosti žen, či menší touze po moci. To jsou však pouze nepodložené názory, na kterých nelze stavět. Jachanová Doleželová v tomto kontextu říká: „Nelze odpovědět na otázku, zda by ženy byly méně

zkorumpované, pokud by měly stejný přístup k moci. Na druhou stranu argument, že ženy mají jiné životní zkušenosti a jinak se socializují, není možné vyvrátit“ (Jachanová Doleželová, 2009, s. 62). Jsou-li političky v politice výrazněji zastoupeny, vnášejí do ní určitou odlišnou genderově diferencovanou každodenní zkušenost, neboť jejich život je v převážné většině organizován odlišně od života mužů. Ženy často velkou část svého života věnují péči o závislé jedince, tj. děti, přestárlé, nemocné, což představuje velkou společenskou práci (srov. Havelková, 2006, s. 28). Ženy by tedy měly být součástí politiky, neboť jejich odlišné zkušenosti mohou rozšířit obzory politiky a pomohou zaměřit její zájem tam, kam dosud zaměřen nebyl.

Formálně mají ženy stejná práva, jako muži. „Rovnoprávnost mužů a žen byla mezinárodně stvrzena v roce 1948 Všeobecnou deklarací lidských práv [United Nations 1948] a potřeba vyrovnat podmínky žen a mužů byla poté detailně zformulována v Úmluvě o odstranění všech forem diskriminace žen [CEDAW United Nations 1979]“ (Hendlová, 2008, s. 9). Vedle těchto dokumentů je, dle Hendlové, důležitá také Platforma pro akci, přijatá 189 zeměmi na světové konferenci o ženách, pořádané OSN v Pekingu roku 1995. Jde o mezinárodní závazek zrovnoprávnění žen a mužů v zájmu rozvoje společnosti (srov. Hendlová, 2008, s. 9). Přes existenci a platnost všech těchto dokumentů stále přetrvávají genderové nerovnosti, mimo jiné i na politickém poli.

1.2 Ženy v české politice

1.2.1 Srovnání Světového ekonomického fóra

Jak jsem již zmínila v předchozí kapitole, Česká republika nedopadla ve srovnání zemí podle žebříčku Světového ekonomického fóra příliš dobře. Celkově jsme se umístili devadesátí šestí, nicméně náš výsledek z hlediska politického zastoupení byl ještě horší. Podle tohoto kritéria jsme na 109. místě ze 142 zemí. Výsledek je o to tristnější, že jsme země ležící v srdci Evropy, tedy vospělém demokratickém regionu. Je to právě oblast

politického zastoupení, která výrazně zhoršuje naše postavení na žebříčku, a jsme v ní také ze všech čtyř oblastí nejhorší. Ze zprávy můžeme rovněž vyčíst, že se od roku 2010 naše pozice v žebříčku zhoršuje, a to jak z pohledu celkového skóre, tak i s ohledem na oblast politického zastoupení (srov. WEF: Global Gender Gap Report 2014).

1.2.2 Česká politika v číslech

Jana Smiggels Kavková, hlavní představitelka České ženské lobby [ČŽL], sděluje v rozhovoru pro Lidovky.cz zajímavý poznatek. Ženy podle jejích slov tvoří 30 až 50 % členské základny jednotlivých stran, problém však vězí v rozdělování postů. Na důležité posty se vždy dostávají muži a na ženy se zapomíná, nebo jsou brány pouze jako možná náhrada v případě, že nějaký muž z konkrétního postu odejde (Lidovky.cz: Rovnost pohlaví se v Česku nelepší, zhoršilo se zastoupení žen v politice, 2014). Současná Sobotkova vláda byla donedávna tvořena ženami z pouhých 17,7 %, kdy byly celkem tři ženy na ministerských postech, a to ministryně Válková na postu spravedlnosti, Michaela Marksová-Tominová jakožto ministryně práce a sociálních věcí a nakonec Karla Šlechtová, která je ministryní pro místní rozvoj. Toto číslo již není aktuální, vzhledem k tomu, že ministryně Válková rezignovala k poslednímu dnu měsíce února 2015. Na její místo nastoupil Robert Pelikán a ženy nyní tvoří v české vládě jen 11,8 %. Co se týče předchozích vlád, tak úřednická vláda Jiřího Rusnoka byla tvořena ženami – či spíše ženou – z 6,7 % a takzvaná Nečasova vláda z 18,8 %.

Poslanecká sněmovna je v současnosti složena v poměru 80 % mužů na 20 % žen a Senát v poměru 81,5 % mužů na 18,5 % žen. Pokud jde o odpověď na otázku, jaké procento tvoří ženy v zastupitelstvech krajů po volbách v roce 2012, je to celkem 19,7 %. Prezidentku naše země zatím neměla žádnou.

1.2.3 Hlavní problémy naší politiky z hlediska genderové vyváženosti

Jedním z autorů, kteří se tématu nízkého počtu žen v politice věnují nejintenzivněji, je Petra Rakušanová, kterou jsem už výše zmínila. Podle ní se ženy v České republice potýkají při prosazování do vysoké politiky s mnoha problémy a hlavní z nich je ten, že ženy stále nedosahují klíčových pozic ve stranické hierarchii, a mají tedy nízký podíl na výběru kandidátů (srov. Rakušanová, 2006, s. 9). S tím koresponduje také vyjádření jiné odbornice, Terezy Hendlové, která říká: „Ve vrcholové politice jsou ženy chronicky podrepresentovány, nedosahují na nejvyšší funkce a tradičně působí v měkkých resortech. Tato situace není žádoucí, neboť nesplňuje nároky na spravedlivou reprezentaci občanů a občanek země, stejně jako na jejich vyváženou politickou participaci“ (Hendlová, 2008, s. 8).

Petra Rakušanová ve spolupráci s Lenkou Václavíkovou-Helšusovou uveřejnila v roce 2008 výsledky svého výzkumu *Odcházení*, který se věnoval odcházejícím političkám. Z něj vyplynulo, že genderová nevyváženost v rozhodovacích funkcích je obecným znakem postkomunistických zemí, přičemž poukazují na to, že v demokratické teorii je přítom zastoupení žen v politice indikátorem kvality demokracie (srov. Rakušanová, Václavíková-Helšusová, 2008, s. 16).

Někteří odborníci zastávají tezi, že ženy dostávají více prostoru v levicově laděných stranách. Rakušanová například podotýká, že co se týče počtu žen mezi zvolenými poslanci, existují zřetelné rozdíly mezi jednotlivými stranami. Největší podíl žen mezi zvolenými poslanci měli v jím zkoumaném volebním období 2002-2006 strany KSČM a ČSSD, což vysvětluje i tím, že se obě strany k většímu zastoupení žen v politických funkcích hlásí (srov. Rakušanová, 2005, s. 27). Poslední volby do Poslanecké sněmovny v roce 2013 tuto tezi částečně potvrzují a částečně vyvracejí. Je sice pravda, že nejvíce žen ve sněmovně zastupuje levicovou KSČM, druhá výrazná levicová strana – ČSSD – však je na druhou stranu zastupována ženami pouze z 12 %, což je druhý nejhorší poměr žen k mužům ze všech stran ve sněmovně. Naopak relativně dobrý výsledek

zaznamenala TOP09, která je ve sněmovně tvořena ženami z 27 %, po ní následuje hnutí ANO, které s deseti ženami dosáhlo na 21 %. Pak je tu ODS se třemi ženami, čili 19 %. Třetí od konce je Úsvit přímé demokracie s patnácti procenty, následuje Sociální demokracie a poslední pak KDU-ČSL, která má ve sněmovně samé muže a ani jednu ženu (srov. Fórum 50%: Analýza výsledků voleb do PS ČR 2013). Výsledky voleb do PS v roce 2013 tudíž zmíněnou tezi jednoznačně nepotvrdily.

Rakušanová ve spolupráci s Řehákovou shrnuly v díle nazvaném *Participace, demokracie a občanství v evropském kontextu* výsledky své sociologické studie zabývající se členstvím žen v politických stranách. Ze zkoumání vyplynula některá zajímavá zjištění, například, že „šance členství v politické straně [...] je u mužů dvakrát větší než u žen a že se s růstem vzdělání nemění. Naopak věk ovlivňuje šance členství v politické straně velmi významně [...]. V každé z následující věkové kategorii se šance členství zvětšuje 1.66krát“ (Rakušanová, Řeháková, 2006, s. 37). Mezi další poznatky patří, že je mnohem vyšší šance na členství v politické straně u podnikatelů, současně z hlediska velikosti bydliště je nejpravděpodobnější členství v politické straně u lidí z malých měst s pěti až deseti tisíci obyvateli a nejmenší v Praze. Důležitou informací, která z výzkumu vyplynula, je, že šance na členství se u mužů s přibývajícím věkem rovnoměrně snižuje, u žen je tomu ale právě naopak (srov. Rakušanová, Řeháková, 2006, s. 38). Neméně důležité jsou poznatky, které se dotýkají rodinných povinností a jejich vlivu na členství v politické straně. Rakušanová s Řehákovou píší: „Můžeme poukázat na souvislost šance členství s rodinnými povinnostmi, jmenovitě se skutečností, že v rodině respondenta/respondentky je alespoň jedno dítě do 18 let. Tento jev se ukázal být omezujícím faktorem členství ve společenských organizacích jen u otců a matek ve věkové kategorii 29 let, přičemž tento vliv je silnější u žen. Toto potvrzuje tradiční rozdělení péče o děti a domácnost v české rodině a vysvětluje tak nižší participaci žen v této skupině celkovou nižší mírou volně disponibilního času“ (Rakušanová, Řeháková, 2006, s. 38). Toto jsou okolnosti dotýkající se velice důležitého tématu, totiž toho, do jaké míry je nízký počet žen v rozhodujících politických funkcích ovlivněn

tradičním viděním postavení ženy jakožto pečovatelky o rodinu. Tomu tématu se budu hlouběji věnovat v další části práce, nejdříve ale zmíním něco málo o vývoji ženské politické participace na našem území.

1.2.4 Politická práva žen u nás z historického hlediska

Z historického hlediska úzce souvisí rozvoj politických práv pro ženy s ostatními aspekty genderové rovnoprávnosti. České ženské hnutí se začalo rozvíjet zhruba od 30. let předminulého století, ale skutečný rozmach začal až na přelomu 19. a 20. století. Ústavně byla rovnoprávnost ustanovena v roce 1920, ale už v roce 1918 bylo do Revolučního národního shromáždění kooptováno osm žen (srov. Havelková, 2006, s. 31). „Z hlediska nového státu [Československa] začaly tedy ženy působit v politice zároveň s muži, z hlediska celkové historie českých zemí činí časový náskok všeobecného volebního práva pro muže patnáct let. Souhrně lze tedy konstatovat, že v české historii lze najít několik faktorů působících [do jisté míry] ve prospěch genderově egalitární politické kultury“ (Havelková, 2006, s. 31). Přes výše zmíněné u nás ženy nikdy nedosáhly politické rovnosti s muži. Profesorka Monash University Australia Jacqui True ve své publikaci věnované genderové problematice v kontextu postsocialistického Česka říká, že ženy v české politice nikdy nebyly rovnocennými participanty. Přesto měly v dobách komunismu kolem 30 % v Národním shromáždění, což bylo zapříčiněno existencí stranických genderových kvót. Navíc, mezi lety 1948 a 1969 tady byla vždy alespoň jedna ministryně ve vládě. Po sovětské okupaci mezi léty 1970 a 1989 však již nebyla v komunistické vládě žádná žena (srov. True, 2003, s. 137).

Po roce 1989 došlo k tomu, že mužské elity maskulinizovaly veřejný prostor. True píše, že po revoluci bývalí disidenti společně s odpůrci komunismu z profesionální technické třídy vytvořili novou pro-mužskou politickou společnost a zbytek občanské společnosti byl transformován do ženami opanovaného třetího sektoru. V protikladu ke zbytku světa směřujícího ke stále většímu zapojení žen do politiky, v Česku byly ženy donuceny cítit se v nových formálních politických strukturách demokracie

nemístně. Stalo se ale také, že kromě toho, že muži politický prostor maskulinizovali, také vytvořili novou politickou kulturu, založenou na aroganci, soutěživosti a korupci (srov. True, 2003, s. 131-141). True pak dále rozděluje ženy v politice po roce 1989 na dvě skupiny. První skupina političek se stala jakýmsi tichými pomocníky mocnějších mužských kolegů, druhá skupina sestává z žen, které nechtěly být hračkami v cizích hrách a cítily nechuť k ekonomickému zaměření přechodové politiky, a tyto pak zvolily vlastní cestu (srov. True, 2003, s. 142).

Pokud bychom se soustředili na období od roku 1989, můžeme podle Rakušanové s Václavíkovou identifikovat celkem tři hlavní vlny vstupu žen do politiky. Jde nejprve o rok 1989 a pociťovanou touhu po změně a budování nového politického systému, za další vlnu označují vznik samostatné České republiky a první volby, jak komunální, tak parlamentní. Třetím impulzem bylo kritické hodnocení současného politického vývoje v letech 1999 až 2000 a také vznik krajských samospráv. U všech pak platí, že se jednalo o souhrn dvou činitelů, a to vlastní touhy a iniciativy, v kombinaci s vnějším impulzem, výzvy ze strany nějakého politického uskupení. Tento vnější podnět považují Václavíková s Rakušanovou za velice důležitý v samotném rozhodnutí ženy do politiky jít (srov. Rakušanová, Václavíková-Helšusová, 2008, s. 19).

1.2.5 *Názory veřejnosti*

Dosud jsem popisovala, jaký je stav politického zapojení žen v Česku. Jaké jsou však na ženy v politice názory ze strany veřejnosti? Centrum pro výzkum veřejného mínění Sociologického ústavu AV ČR realizovalo v roce 2004 výzkum nazvaný *Ženy v politice*, který se zabýval právě postojem veřejnosti a jednotlivých skupin občanů České republiky k politickým aktivitám žen. Z výzkumu vyplynulo, že 44 % oslovených respondentů se domnívá, že by se politika proměnila k lepšímu, zapojilo-li by se do ní více žen. Pouhých 5,2 % se vyjádřilo negativně k tématu většího zastoupení žen v politice. Co se týče předností, které respondenti u žen-političek především oceňují, jmenovány byly nejčastěji citlivost, pochopení

a schopnost empatie, dále také komunikativnost, schopnost jednat s lidmi a sociální citění. Velký podíl odpovědí obsahoval také pojmy jako pílě a pracovitost, či spolehlivost a zmíněn byl také pragmatismus, věcnost a praktičnost. Téměř desetina respondentů považuje ženy v politice za čestné, morální či poctivé. Co se týče otázek, jaké přednosti vidí respondenti na mužích coby politicích, byla kromě obvykle zmiňovaných vlastností jako sebevědomí, odvaha riskovat, průbojnost či razantnost zmiňována také přednost ve smyslu větší nezávislosti na rodině a současně lepší rodinné zázemí. Dále pak byly vyzdvihovány vlastnosti jako pragmatismus, věcnost, nadhled či rozumnost a také cílevědomost (srov. Ženy v politice, 2004).

Zajímavým bodem výzkumu byla otázka, jaký způsob veřejné aktivity žen považují respondenti za nejvhodnější. Pro ženy považuje většina respondentů za nejvhodnější charitu, působení v dobročinných nadacích či v oblasti sociální politiky obecně [35 %]. Celých devět procent respondentů zmínilo výchovu dětí a mládeže, osm procent oslovených by ženy rádo vidělo v komunální politice a místní samosprávě a více než pět procent respondentů ve vrcholné politice. Pouze 4,5 % dotazovaných odpovědělo, že nevidí rozdíly mezi muži a ženami co se týká veřejných aktivit.

Jak je vidět, veřejnost spíše podporuje větší zapojení žen do politiky a veřejných aktivit, což potvrzuje i Rakušanová, která říká, že v průběhu let dochází k nárůstu podpory zapojování žen do veřejných funkcí a podíl odpůrců klesá. Toto zapojování podle ní častěji podporují mladí lidé, nižší podpora je ze strany lidí starších 60 let a voličů KSČM a také ze strany lidí se základním vzděláním (srov. Rakušanová, 2006, s. 30). Současně však stále panují určité genderové stereotypy. Popis političek a politiků se v několika málo bodech prolíná, více se však liší, zvláště pokud jde o připisované vlastnosti, kdy jsou ženy posuzovány jako citlivější či empatičtější, kdežto u mužů je oceňována hlavně větší průbojnost a nezávislost. Automatické nasměrování žen do oblasti sociální politiky, či charity už je pak evergreenem.

Zmínila jsem Rakušanovou, která se postojům veřejnosti k ženám v politice také věnovala. Ve svém článku v časopise *Gender /rovné příležitosti /výzkum* říká: „Většina obyvatel ČR starších 18 let pokládá působení žen ve veřejném životě za užitečné a zároveň považuje míru současného zastoupení žen ve veřejném životě za nedostatečnou. Prospěšnost působení žen v politice hodnotí nejpozitivněji respondenti z nižších věkových skupin, lidé v produktivním věku s vyšším vzděláním, převážně z urbánních oblastí a ve stále vyšší míře rovněž ženy. Mezi českými občany ale také existuje menšina, která s veřejnými aktivitami žen nesouhlasí – jedná se přibližně o desetinu dotázaných občanů, častěji sem patří muži, respondentky a respondenti starší 60 let, lidé se základním vzděláním a voliči KSČM“ (Rakušanová, 2005, s. 26). Většina české veřejnosti se podle Rakušanové domnívá, že hlavními důvody nízkého zapojení žen do politiky jsou rodinné povinnosti, tradice i společenské podmínky, dále pak mají pocit, že ženy nemají o politiku zájem a pokud mají, muži je do politiky nepustí (srov. Rakušanová, 2005, s. 26).

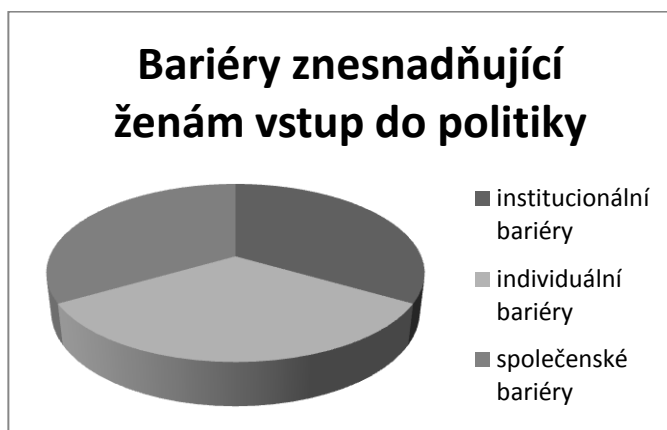
Na začátku práce jsem se zabývala otázkou, proč vůbec mají být ženy součástí politiky. Zmiňovala jsem názory ohledně odlišné zkušenosti, která bude do politiky vnesena a obohatí ji. Dalším argumentem by tedy dle předchozích odstavců mohlo být: protože si to přeje většina veřejnosti. Přesto, proč bychom se vůbec měli ptát, zda podporovat větší zapojení žen do politiky? „Sama nutnost zdůvodňování legitimacy účasti žen v politice, tedy kladení si otázky, proč by ženy v politice měly být, je důkazem toho, že u nás skutečná rovnost příležitostí pro ženy a muže v politice stále neexistuje, protože v souvislosti s muži se podobná otázka neklade“ (Jachanová Doleželová, 2009, s. 57).

1.2.6 Hlavní bariéry politické angažovanosti žen

Při hledání důvodů nízkého zastoupení žen v české politice jsou obvykle odborníky jmenovány tři hlavní druhy bariér, které ženám u nás znesnadňují vstup do politiky a působení v ní. Jsou to bariéry institucionálního typu, kam patří třeba volební systém, fungování

politických stran, dále jsou to individuální bariéry a pak společenské, které zahrnují hodnoty české veřejnosti, veřejný diskurs na téma zastoupení žen v politice, čili politicko-kulturní bariéry (srov. Rakušanová, Václavíková-Helšusová, 2006, s. 43).

Graf 1: Bariéry znesnadňující ženám vstup do politiky

Individuální bariéry vstupu ženy do politiky jsou zřetelné. Především je to přetrvávající patriarchální model rodiny, odlišná hodnocení mužů a žen a odlišné pojetí moci. Ženy-političky stále vnímají domácí práce jako svou povinnost a pro jejich kariéru je klíčové skloubení kariéry s rodinným životem. Pro ženy je politika často třetím zaměstnáním po rodině a práci (srov. Rakušanová, 2006, s. 26). „V kontextu problému kombinace rodinného a pracovního života hraje důležitou roli nastavení partnerských vztahů a dělba práce a péče v domácnosti a rovněž postoj partnera [a postoje obou k genderové rovnosti]. Ve valné většině hovoří ženy-političky ze strany partnera o toleranci politické kariéry a pouze výjimečně o [aktivní] podpoře“ (Rakušanová, Václavíková-Helšusová, 2008, s. 22). Pokud jde o odlišná hodnocení mužů a žen, jde o to, že v současné době je v české politice dominantní mužský princip a způsob vnímání. Existují dva názory ohledně vlivu tohoto mužského principu, a to, že ženy nevstupují do politiky, protože ji vnímají jako dominantně maskulinní prostředí, druhý tvrdí, že ženy nejsou do systému vpuštěny. S tím souvisí také skutečnost, že česká veřejnost mužům-politikům a ženám-političkám připisuje odlišné charakteristiky a klade na ně odlišná očekávání. Co se týče odlišného pojetí

moci, pro ženy je méně často důležitá funkce a postavení a svou roli více chápou jako veřejnou službu (srov. Rakušanová, 2006, s. 26).

V souvislosti s rodinnými povinnostmi a nutností žen sladovat svou práci, politiku a péči o rodinu je důležité zmínit jeden poznatek, a to ten, že ženy nemají v důsledku nutnosti sladovat své rodinné, profesní a politické povinnosti tolik disponibilního času, jako mají muži. Muži tento čas oproti ženám mohou věnovat na různá neformální setkání a vytváření důležitých sítí – na tzv. zákulisní politiku (srov. Rakušanová, Václavíková-Helšusová, 2008, s. 22).

Pokud jde o institucionální bariéry, někteří autoři se domnívají, že hrají velice významnou roli v současném genderově nevyrovnaném stavu české politiky. Jde především o volební systém a způsob výběru kandidátů v politických stranách (srov. Rakušanová, 2006, s. 23). Poměrný volební systém, který je u nás praktikován, je podle Rakušanové s Václavíkovou z hlediska zastoupení žen pozitivní, současně ale ukazují na jeho omezení v našem prostředí, kde je jeho vliv ovlivněn získaným počtem mandátů dané strany, neboť ty nemají zájem nominovat ženy na volitelná místa (srov. Rakušanová, Václavíková-Helšusová, 2008, s. 17). Ke vlivu volebního systému se dále vyjadřuje například Vráblíková, která říká, že současný poměrný systém představuje příznivou podmínku pro ono výraznější zastoupení žen, ale přesto by muselo přijít něco, co by proces zvyšování spustilo. Spouštěč by dle ní mohl vyjít z politicko-kulturní dimenze a to třeba v podobě kvót (srov. Vráblíková, 2007, s. 177). I Jana Smiggels Kavková si myslí, že se situace sama nezlepší a kvóty jsou podle ní vhodným řešením toho, že ženy často končí na kandidátkách na nevolitelných místech. Česká ženská lobby, jíž je Kavková členem, třeba navrhuje to, aby se na seznamu střídala mužská a ženská jména a ženy musely být i v první trojici (Lidovky.cz: Rovnost pohlaví se v Česku nelepší, zhoršilo se zastoupení žen v politice). Ryšavý s Šaradínem přiznávají, že bez výraznější intervence se bude zastoupení žen zvyšovat jen pomalu, současně ale dodávají: „Intervence v podobě kvót či masivních kampaní přináší výsledky, ale nejsou samospasitelné“ (Ryšavý, Šaradín, 2011, s. 56).

To, že jsou to právě politické strany, na jejichž straně je hlavní část vinny za současný genderově nevyrovnaný stav, je převládající názor mezi odborníky. Havelková například říká: „Celkově je zřejmé, že překážkou pro výraznější vstup žen do české politiky nejsou ani voliči [poptávka], ani ženy samy [nabídka], ani volební systém jako takový, ale vnitrostranický proces nominace při sestavování volebních kandidátních listin“ (Havelková, 2006, s. 35). Myšlenka kvót se zdá být jednoduchým a efektivním řešením problému, nicméně zavedení kvót může mít i negativní efekt, jak se ukazuje na příkladu ČSSD, která tato kvóty zavedla. Konkrétně se jedná o pravidlo, že ve vedení strany by mělo být alespoň 25 % žen. Těchto 25 % se pro sociálně demokratické ženy stalo spíše limitem, za který není možné se dostat (srov. Janebová: Volba povinné ženy, 2013).

Dříve jsem zmínila, že někteří autoři zastávají tezi, že v levicových stranách dostávají ženy více prostoru, než muži a že levicové strany častěji než strany pravicové nominují ženy na volitelná místa (srov. Rakušanová, 2006, s. 9). Současně jsme si ale na statistice počtu žen v Poslanecké sněmovně ukázali, že tato teze může být sice částečně pravdivá [největší podíl měla levicová KSČM], ale současně ji lze i popřít – jednu z nejhorších statistik měla další levicová strana ČSSD. Sociální demokracie je v tomto případě rozporuplnou stranou. Má sice vlastní ženskou organizaci zvanou *Sociálně demokratické ženy*, ale jak podotýká Janebová, toto hnutí „spíše působí jako hračka, která byla milostivě ponechána zlobivému dítěti. Ženám je symbolicky umožněno, aby si v rámci tohoto hnutí hrály na rovnoprávnost, ale reálně se do stranických struktur nedostaly“ (Janebová: Volba povinné ženy, 2013). V době dokončování této práce pak probíhal sjezd této politické strany, je tedy možné, že ženy dostanou v Sociální demokracii do budoucna více prostoru.

Jsou to tedy zjevně strany, kdo nese hlavní díl viny za současný nevyrovnaný stav. Přestože jejich základnu tvoří stejně tak ženy jako muži, do užšího vedení, do Senátu či Poslanecké sněmovny, a vůbec na pozice s vyšším podílem moci, se ženy nedostávají. Podle Havelkové se podíl žen na členské základně našich stran vyrovná dokonce i situaci ve Skandinávii, podíl žen ve vedení stran je však zanedbatelný (srov. Havelková, 2006, s.

34). To je špatná zpráva, protože jsou to právě strany, které situaci ovlivňují nejvíce. Rakušanová s Václavíkovou je dokonce nazývá držiteli klíčů. „Politické strany totiž nejen rozhodují o tom, jaký vyberou postup při výběru kandidátů, ale také o tom, kdo budou tzv. volitelé [tedy ti, kteří rozhodují o výběru kandidátů/kandidátek], komu bude otevřený proces výběru kandidátů nebo jaké budou požadavky na jejich výběr“ (Rakušanová, Václavíková-Helšusová, 2008, s. 17). Z výzkumu, který autorky realizovaly, vyplynulo, že nejčastějším důvodem pro ukončení volené politické kariéry političek je neúspěch ve volbách v důsledku nominace na nevolitelné místo. Druhým nejčastějším důvodem, který ovšem s předchozím úzce souvisí, je odchod političky z politické strany. Jelikož mají politické strany v podstatě monopol na vysoké volené politické funkce, znamená to pro političku často konec politické kariéry (srov. Rakušanová, Václavíková-Helšusová, 2008, s. 20).

Třetí typ bariér bránících ženám v zapojení do politiky jsou bariéry společenské, které jsou tvořeny zejména hodnotami společnosti, převážně tedy společenským statusem žen ve společnosti a genderovými rolemi, které jsou významnými faktory ovlivňujícími politickou participaci žen (srov. Rakušanová, 2005, s. 25). Jak je vidět, společenské a individuální bariéry jsou propojeny. Jelikož v naší společnosti stále přetrvává postoj, že je to žena, kdo má v první řadě povinnost starat se o děti a rodinu, ženy se musí tomuto postoji podřídít a své politické či pracovní aktivity pokud možno sladit se svou rolí pečovatelky. Tento tradiční pohled na ženu, který v důsledku může ovlivnit nominaci žen na nevolitelná místa, je u nás přítomen všude, někde však více, než jinde. „Moravské regiony s vyšším počtem nábožensky založených občanů a s preferencí tradičního modelu rodiny a rozdělení rolí mezi muže a ženu mají signifikantně nižší zastoupení žen na kandidátkách“ (Rakušanová, 2006, s. 25). Podle Calligan a Clavero zmiňují odborníci v rámci tohoto druhu bariér zejména vliv tří vzájemně propojených faktorů, a to kulturního dědictví socialistického státu, převládání tradičních postojů k genderovým rolím a nedostatečné mobilizace žen v rámci občanské společnosti. První faktory se opírají o to, že legislativní zastoupení žen v době socialismu bylo více méně symbolické,

a to navzdory vytyčeným kvótám pro ženy. U druhé skupiny faktorů podotýká, že i nadále – stejně jako v socialismu - je s ženami spojena v první řadě sféra soukromá, která má přednost před ostatními. Co se týče třetí skupiny faktorů, ty se dotýkají chybějícího feministického diskurzu a nedostatečné mobilizace žen v rámci občanské společnosti, pokud jde o feministická témata, která jsou rovněž dědictvím z dob socialismu (srov. Calligan, 2008, s. 151-152).

I Havelková si myslí, že určitá genderová specifika naší kultury jsou z velké části dědictvím absence demokratické veřejné diskuze v období komunismu (srov. Havelková, 2006, s. 26). Současně mezi bariéry bránící ženám v angažování v politice řadí i dva další faktory. Zaprvé jakýsi obraz české ženy jako povznesené nad formální zápas s muži o procenta, ženy, která raději přenechá politickou hru mužům. Druhý typ bariéry je očekávání tradičně femininního chování u političek, a to tím více, na čím vyšší pozici žena je. Ženy na vysokých politických pozicích – poslankyně – musejí dbát na svůj femininní obraz, protože se to od nich očekává (srov. Havelková, 2006, s. 37).

Na konec ještě zmíním, že mezi společenské bariéry pro vstup žen do politiky můžeme řadit také pozorovaný menší zájem žen o politiku. Podle výzkumného šetření Centra pro výzkum veřejného mínění při Sociologickém ústavu AV ČR se o politiku se vůbec nezajímá pětina žen, z mužů nemá zájem o politiku jen necelá desetina (srov. Rakušanová, 2006, s. 29). Rakušanová s Václavíkovou nabízejí možné vysvětlení. „Protože v současném politickém diskursu hrají dominantní roli muži, je možné chápat odmítání politiky ženami jako odmítnutí mužského politického stylu spíše než politiky jako takové“ (Rakušanová, Václavíková-Helšusová, 2008, s. 17).

1.2.7 Přístupy k dosažení genderové rovnosti

Vzhledem k výše popsaným problémům genderově nevyrovnané politiky se nabízí otázka, zda je tento stav možné nějak zlepšit. Rakušanová

v článku pro *Socioweb* popisuje, že existuje celá řada přístupů, které přispívají k dosažení genderové rovnosti. Současně zdůrazňuje, že cílem těchto nástrojů je rovnost příležitostí mužů a žen v usilování o veřejnou volenou funkci (srov. Rakušanová, 2007, s. 2).

Strategie genderové rovnosti podle Rakušanové (srov. Rakušanová, 2007, s. 2):

1. **rétorické strategie** – podpisy mezinárodních smluv, oficiální prohlášení atd.
2. **rovné příležitosti** – implementace aktivních opatření, vedoucích k vyššímu zastoupení žen – například financování ženských politických aktivit, pomoc kandidátkám, zvyšování obecného povědomí atp.
3. **pozitivní akce** – usilování o zahájení a pokračování procesu směřujícího k dosažení rovných příležitostí mužů a žen za cenu dočasného narušení rovných práv, kdy dočasně upřednostníme rovnost příležitostí před rovností práv

- kvóty – typ pozitivní akce

a) formální – ukotvené v zákoně, stanoveny sankce za neplnění)

b) neformální – dobrovolně přijímané stranami pro regulaci výběru kandidátů

1.3 Ženy v komunální politice

Až dosud se práce věnovala popisu genderových nerovností v politice obecně. Ústředním tématem práce jsou však ženy na postu starosty města, a starosta je postava spjatá nikoli s tzv. vysokou politikou, ale naopak s politikou na té nejnižší možné úrovni – komunální politikou.

V této části práce se tedy budu věnovat komunální politice a postavení ženy v této politice.

1.3.1 Komunální politika

Komunální politika je v podstatě nejnižší úrovní politiky. Pojem komunální je odvozen od komuny, což je dle slovníku cizích slov označení nižší správní jednotky, například obce, či okresu. Slovník označení komunální definuje jako patřící do kompetence nižších správních jednotek [obcí, okresů ap.], komunální politika je pak politika v rámci obce, regionu apod. (srov. Akademický slovník cizích slov, 2001, s. 406). Komunální politika tedy je správa obcí a měst volenými zastupiteli, komunálními politiky bychom pak rozuměli zastupitele měst a obcí, radní a samozřejmě starosty či starostky.

1.3.1.1 Obec

Jak už jsem zmínila výše, komunální politika je označení pro politiku na úrovni obcí a měst. V České republice je celkem 6 253 obcí (srov. ČSÚ: Česká republika od roku 1989 v číslech). Sídlní struktura České republiky je pak typická vysokým stupněm rozdrobenosti venkovských sídel a nízkým zastoupením velkoměst. Roztříštěnost sídelní struktury se vyznačuje existencí velkého počtu celkem malých obcí – k 1. 1. 2011 existovalo na území ČR celkem 4 856 obcí s počtem obyvatel menším, než 1 000, což činilo 77,7 % z celkového počtu obcí v ČR. Obce menší než 1 000 obyvatel fakticky spravují více než polovinu státu (srov. Svobodová, Věžník, Hofmann, 2013).

Zaměřím se nyní krátce na obec a její specifika. „Podle § 1 zákona o obcích je obec základním územním samosprávným společenstvím občanů; tvoří územní celek, který je vymezen hranicí území obce. Obec vykonává jednak samostatnou působnost, jednak působnost přenesenou, je tedy jakousi dvojjedinou bytostí: V rámci samostatné působnosti realizuje jakožto územní samosprávná korporace své právo na samosprávu. V rámci přenesené působnosti pak jedná jako vykonavatel státní správy, kterou na ni

zákonem přenese stát“ (Vodička, 2007, s. 305). Vodička dále zmiňuje nejdůležitější orgán obce, což je zastupitelstvo, které je volené v přímých, rovných a tajných volbách. Toto rozhoduje o nejzávažnějších věcech v působnosti obce, odvolává či volí starostu, místostarostu a další členy rady obce. Radu obce nazývá jakousi obecní vládou, kterou tvoří starosta, místostarosta a další radní (srov. Vodička, 2007, s. 306).

Obce můžeme dělit na tzv. obce I. typu, kterými je každá obec, obce II. typu s pověřeným obecním úřadem a obce III. typu s rozšířenou působností. Poslední zmíněné sídlí ve větších městech a vykonávají důležité správní činnosti pro větší počet obcí (srov. Vodička, 2007, s. 318).

Z hlediska historického vývoje nebylo postavení obce v rámci systému územní správy v ČR před rokem 1989 takové, jako nyní. Od roku 1945 do roku 1990 byla u nás územní správa jednokolejná, což znamená, že neexistovala samospráva. Funkce, které dříve vykonávala samospráva, byly v rukou národních výborů – orgánů státní správy (srov. Balík, 2008, s. 24). Jednokolejný systém veřejné správy neponechával obcím žádný prostor pro samostatné rozhodování a vše bylo podřízeno vůli Komunistické strany, která si tímto způsobem pomáhala k udržení moci. Po revoluci v roce 1989 se podařilo uskutečnit strukturální změny a systém národních výborů „byl odstraněn ústavním zákonem č. 294/1990 Sb., který znamenal mj. návrat k někdejší dvoukolejnosti [před rokem 1939]. Základem místní samosprávy a místní státní správy se stala obec“ (Balík, 2008, s. 26).

1.3.1.2 Starosta

Funkce starosty byla, podobně jako ostatní funkce, obnovena po roce 1989 nejprve zákonem České národní rady č. 367/1990 Sb., o obcích, později v roce 2000 pak byl zákon nahrazen zákonem č. 128/2000 Sb., zákon o obcích, který tuto funkci upravuje do nynějška. Ve zbytku odstavce volně cituji z tohoto zákona. Starostu volí ze svých řad zastupitelstvo obce a k této volbě dochází na ustavujícím zasedání obce. Starosta zastupuje obec navenek a za výkon své funkce odpovídá zastupitelstvu obce. V jeho gesci

je například objednávání přezkoumání hospodaření obce, jmenování či odvolání tajemníka úřadu, dále starosta uzavírá či ukončuje pracovní poměr se zaměstnanci obce, odpovídá za informování veřejnosti o činnosti obce, rozhoduje o záležitostech samostatné působnosti obce svěřených mu radou, svolává zastupitelstvo a radu obce a řídí jejich zasedání atd.

1.3.1.3 Komunální politika a politické strany

Po roce 1989 se uvolnil prostor pro nové politické strany a uskupení, a to jak na celostátní úrovni, tak i na úrovni komunální. Nelze však říct, že všechny strany, které se staly úspěšnými z hlediska celostátního, jsou úspěšné také v komunální politice. Komunální politika má svá specifika. Rozdíly jsou i na úrovni měst, takže zatímco ve velkých městech se během uplynulých porevolučních let dařilo především velkým stranám jako Sociální demokracie a Občanská demokratická strana, v malých obcích přetrvává podpora pro strany, které své organizace zřídily již před rokem 1989 – KSČM a rovněž KDU-ČSL (srov. Vodička, 2007, s. 310). „Obecně platí, že většina politických stran má – po více než sedmnácti letech transformace – velké problémy se zakotveností v komunální politice, a to především ve středních a malých obcích [výjimkou však nejsou ani některá větší města]. Z toho profitují KDU-ČSL a KSČM, které převzaly početné členstvo a místní infrastrukturu z doby komunismu, zejména však nezávislí kandidáti a jejich sdružení, která často předkládají jedinou kandidátku v příslušných obcích“ (Vodička, 2007, s. 310). Pro strany není ukotvení na komunální bázi snadné, vzhledem k velkému množství zastupitelských sborů a současně omezenému počtu členů. Strana nemůže vytvořit svou organizační jednotku v každé obci s voleným zastupitelstvem. Z toho důvodu mají strany potíže při jmenování kandidátů do zastupitelstev a nejběžnější strategie, jak tento nedostatek řešit, je nabídnutí míst na stranické kandidátce nestranickým kandidátům a očekávat, že se tito lidé později stanou členy strany, za kterou kandidovali (srov. Linek, Pecháček, 2005, s. 69).

1.3.1.4 Volby

S jednotlivými úrovněmi politiky jsou spojeny různé druhy voleb. Typické je, že jak pro voliče, tak i pro politické strany jsou různé volby různě důležité. Z hlediska politických stran je logické, že přikládají větší důležitost volbám do Poslanecké sněmovny, než do obecních zastupitelstev, protože pravomoc Poslanecké sněmovny jsou větší, než pravomoc zastupitelských sborů (srov. Linek, Pecháček, 2005, s. 70). Balík identifikuje ve výčtu druhů voleb tzv. volby prvního a druhého řádu, kdy volby druhého řádu označují často volby do senátu, do regionálních zastupitelstev či nadnárodních těles, volby prvního řádu jsou pak volby do poslanecké sněmovny a prezidentské volby. Ve volbách prvního řádu bývá vyšší volební účast, než ve volbách druhého řádu (srov. Balík, 2008, s. 42). S tímto dělením souhlasí i Fiala, který se zabývá volbami do Evropského parlamentu, které jsou dle něj v literatuře běžně označovány jako second-order elections a je jim připisován menší význam jak ze strany voličů, tak ze strany politických stran, zatímco hlavní volby [first-order elections], kam patří volby do národních parlamentů a prezidentské volby, jsou považovány za skutečně významné (srov. Fiala, 2004, s. 26). Zajímavé je, že komunální volby se řadí z tohoto hlediska někde doprostřed mezi oběma póly. Balík v tomto kontextu polemizuje, zda bychom tedy neměli vytvořit místo dvou řádového systému systém tří řádový, kde by se komunální volby umístily na druhém stupni (srov. Balík, 2008, s. 57).

Volební účast u komunálních voleb, stejně jako u ostatních voleb, neovlivňuje pouze důležitost, která je jim připisována, ale také jiné okolnosti. „Svůj vliv mají rovněž další faktory, jako například častost voleb [čím jsou volby častější, tím je účast nižší], geografické a klimatické podmínky [dostupnost volebních místností a počasí], sociálně demografické faktory [častěji volí muži než ženy, osoby ve věku 35-55 let na úkor mladších a starších, vzdělanější voliči], průběh volební kampaně apod.“ (Teixeira, 1992 cit. dle Cabada, 2004, s. 307).

1.3.2 *Komunál a genderová ne/rovnost*

V předchozí části práce jsem uvedla, že Česká republika si v rámci hodnocení genderové rovnosti nevede nijak dobře a to zejména v oblasti politického zastoupení. V již zmíněném žebříčku Světového ekonomického fóra jsme se v oblasti politického zastoupení ocitli na 109. místě (srov. WEF: Global Gender Gap Report 2014). Nicméně onen žebříček se v rámci svého hodnocení opírá o statistiky vázané na jinou úroveň politiky, než je politika komunální. Své hodnocení určuje na základě počtu ministryň, počtu křesel v parlamentu obsazených ženami a počtu žen, které stanuly v čele státu. Ačkoli ani lokální politika není ukázkou genderově vyváženého prostoru, nepoměr mezi muži-politiky a ženami-politickami je tu menší. K tématu se vyjadřuje Rakušanová: „Specifickým prostředím, které by mohlo být otevřenější ženám-politickám, je regionální politika, ať již na úrovni krajů či obcí. Početní zastoupení žen v obecních zastupitelstvech a jejich pozice v mocenských strukturách samosprávy jsou často lepší než na celostátní úrovni. V zásadě platí, čím nižší mocenské pozice se rozdělují, tím více dostanou ženy prostor. V rámci nejmenších obcí lze často najít ženy i v pozicích starostek, ve větších městech je to již daleko vzácnější“ (Rakušanová, Václavíková-Helšusová, 2006, s. 51). O něco dále dodává, že ženám může být ona nejnižší úroveň politiky také bližší a přístupnější z hlediska jejich každodenních problémů a starostí a jejich možného řešení (srov. Rakušanová, Václavíková-Helšusová, 2006, s. 51).

I True tvrdí, že se českým ženám dařilo o něco málo lépe, co se týče lokálních správ. V roce 1996 například získaly ženy 20 % křesel v obecních, městských a okresních úřadech (srov. True, 2003, s. 139). Balík, který zkoumal šumperský a jesenický okres, zjistil, že podíl žen na postu starostky od roku 1994 neklesá, spíše narůstá. V době jeho výzkumu řídila každou šestou radnici v obou okresech žena (srov. Balík, 2008, s. 147).

Tabulka 1: Podíl starostek v obcích šumperského a jesenického okresu po volbách 1994-2006

	Šumperk	Jeseník
1994	10,26	8,70
1998	10,26	16,67
2002	16,67	16,67
2006	17,95	16,67

Zdroj: (Balík, 2008, s. 146).

Podobná statistika byla uveřejněna také v článku na webu Lidových novin, který mluví o 1 090 starostkách z více než 6 200 obcí, což činí okolo 18 % (Lidovky.cz: Česká politika je plná žen, ale jen v nižších patrech veřejné správy). Další statistika zmíněného zpravodajského serveru, která postihuje ještě situaci během předchozího volebního období, hovoří o 26 % míst v komunálních zastupitelstvech pro ženy (Lidovky.cz: Rovnost pohlaví se v Česku nelepší, zhoršilo se zastoupení žen v politice).

Z výzkumu Rakušanové a Václavíkové o odcházení političek z politiky vyplynulo mimojiné, že stejně, jako se liší podoba tzv. vysoké politiky a politiky na regionální a místní úrovni, liší se také aktéři těchto politických sfér – političky a jejich kariérní dráhy. Zatímco první z nich, političky vysoké politiky, začínají kariéru vstupem do politické strany a následným postupem v ní, ženy v místní a regionální politice vstupují do politiky v místě bydliště s cílem podílet se na změnách svého bezprostředního okolí. Zajímavé je, že pokud ženy z druhé zmíněné skupiny pracují v politice dlouhodobě, zůstávají stále na oné nižší úrovni politiky (srov. Rakušanová, Václavíková-Helšusová, 2008, s. 20).

Ačkoli se ženám v lokální politice daří o něco lépe, než v politice na celostátní úrovni, podíl žen v obecních zastupitelstvech je stále celkem nízký. Jelikož je má práce zaměřena na okres Olomouc, popíšu v její praktické části, jaký podíl starostů tvoří ženy v olomouckém okrese, a budu

se věnovat i dalším statistikám, za pomoci kterých potvrdím či vyvrátím hypotézy, které byly doposud v textu zmíněny.

1.4 Očekávání, která vzešla z teorie

V průběhu teoretické části práce jsem zmínila celou řadu tezí, jež vyplynuly z výzkumů a odborné literatury. Tyto teze se nyní pokusím shrnout do určitého souboru očekávání, abych je v následující praktické části porovнала s analyzovanými daty za okres Olomouc. Platnost některých očekávání budu moci posoudit na základě srovnání s tvrdými daty, tedy statistikami, další část pak porovnam s měkkými daty, tedy rozhovory. Jak jsem již zmínila dříve, i odborníci se shodují, že vysoká politika na celorepublikové úrovni se od politiky na úrovni obcí často liší. Z toho plyne, že u některých hypotéz můžeme očekávat, že se potvrdí také při naší analýze, některé hypotézy však pravděpodobně nebudou pro námi zkoumanou místní úroveň politiky platit.

Očekávání vyplývající z teorie můžeme rozdělit na ta, která se týkají obce a toho, jak vypadá, dále na očekávání spojená s charakteristikami obyvatelstva obce a nakonec na očekávání ohledně samotných žen na starostenském postu a jejich vlastností. Kromě nich vyslovíme také očekávání obecná, týkající se nerovností v komunální politice v okrese.

Obecná očekávání:

- Žen v politice je méně, než mužů, takže starostek v okrese bude méně než starostů.
- Levice více podporuje zapojení žen do politiky. Tato teze se týká politiky na nejvyšší úrovni, jak jsem však zmínila v teoretické části, tradiční strany mají s proniknutím do místní politiky problém a pravidla platná pro vysokou politiku na lokální úrovni ne vždy platí. Můžeme tudíž očekávat, že toto nebude hrát na lokální úrovni roli.

Očekávání o charakteru obce:

- Ženám se častěji daří v menších obcích, takže ženy budou více starostkami v malých obcích.

Očekávání ohledně obyvatelstva obce:

- Vyšší procento věřících lidí v lokalitě znamená menší úspěch žen. Tato hypotéza se týká tzv. vysoké politiky, nemusí tudíž kvůli rozdílnosti jednotlivých úrovní politik platit, že starostky budou častěji v obcích s nižší religiozitou.
- Vysoká nezaměstnanost v obci činí post starosty méně atraktivní a konkurenční boj tak nebude natolik silný, což by mohlo zapříčinit vyšší úspěch žen v těchto obcích.

Očekávání o starostkách:

- Ženy vstupují do politiky později, než muži, což je způsobeno u nás stále platným patriarchálním modelem rodiny, kdy má žena prvotně zodpovědnost za rodinu a děti. Ženy se vstupem čekají, až děti vyrostou.
- Ženy v komunální politice nechtějí postupovat výše a zůstávají na komunální úrovni, aby měly možnost ovlivňovat a měnit své bezprostřední okolí.
- Lokální politika je ženám přístupnější a bližší z hlediska jejich každodenních problémů, než odlišná vysoká politika.
- Titul nehraje při vstupu do politiky roli. Můžeme tedy očekávat, že většina starostek nebude mít titul, stejně, jako jejich mužští kolegové.
- Lidé na politických oceňují zejména vlastnosti jako empatie, soucit, schopnost komunikovat s lidmi, porozumění či sociální citění. Můžeme očekávat, že z analýzy měkkých dat dostaneme podobné výsledky.
- Odborníky nejčastěji uváděné zdůvodnění nutnosti většího zapojení žen do politiky zní, že ženy mají odlišné životní zkušenosti a měly by je vnést také do politiky.

- Pro ženy je méně než pro muže důležitá funkce, naopak svou práci více chápou jako veřejnou službu.
- Menší počet žen v politice je způsoben zejména stále převládajícím patriarchálním modelem rodiny, kdy je u ženy na prvním místě starost o rodinu a politické a jiné aktivity jsou až druhotné.
- Partner ženiny politické aktivity častěji toleruje, než přímo podporuje.
- Ženy v místní politice do ní vstupují s cílem něco ve svém bezprostředním okolí změnit.
- Častým důvodem k odchodům z politiky je pocit únavy a vyhoření, který ženy pociťují.

V textu výše jsem shrnula očekávání, která vyplynula z teoretické části mé práce. Zatímco u očekávání týkajících vlivu charakteristik obce na pohlaví starosty, očekávání ohledně starostek samých a obecných očekávání můžeme předpokládat, že budou platná nejen pro vysokou politiku, ale také pro politiku lokální, u zbylých to očekávat nemůžeme. Očekávání ohledně větší podpory žen ze strany levice budou narážet na již zmíněný problém zavedených stran s etablováním se na lokální úrovni politiky. Pokud jde charakter obyvatelstva obce a jeho vliv na pohlaví starosty, tyto teze platí podle odborníků, pokud jde o vysokou politiku. Věk či víra tak mohou hrát roli, pokud se volí například do Poslanecké sněmovny, či do Senátu. V případě voleb do obecních zastupitelstev se však můžeme domnívat, že tyto charakteristiky nebudou hrát významnou roli. Pokud jde o nezaměstnanost, tam pro lokální úroveň očekáváme platnost hypotézy.

Nyní se budu věnovat praktické části, tedy analýze dat za okres Olomouc.

II. PRAKTICKÁ ČÁST

2. Okres Olomouc

Následující část práce se zaměřuje na Olomoucký okres a zkoumání jeho charakteristik v kontextu tématu žen v lokální politice. V teoretické části práce jsem se dotkla některých hypotéz, které zmiňuje literatura a autoři, kteří se tématem žen v politice zabývají. Nyní se pokusím o srovnání těchto hypotéz s realitou Olomouckého okresu. Následující text je rozdělen na část pracující z tzv. tvrdými daty, tedy statistikou, a na část pracující s daty měkkými, která jsou v mém případě tvořena informacemi a poznatky z rozhovorů. Rozčlenění dat na tvrdá a měkká vysvětluje Sociologický slovník takto: „Většinou polemicky užívané označení, podle kterého jsou tvrdá data ta, která byla získána pomocí přesně definovaných a kvantifikovatelných *metod měření* a mohou se tak vyznačovat vysokou mírou *intersubjektivit* [různí pozorovatelé dojdou za stejných podmínek k týmž závěrům], zatímco data měkká jsou taková, která jsou závislá na situaci a osobách a mohou být různě interpretována“ (Sociologický slovník, 2007, s. 52).

2.1 Okresy a jejich vývoj

Okres je z hlediska zkoumání komunální politiky výhodnou kategorií, protože je to územně-správní jednotka střední úrovně, kdy jde do jisté míry o přirozené uskupení obcí, které k sobě mají z nejrůznějších hledisek blízko. Dle Balíka jde o nejstálější a nejtrvalejší formu dělení státu a podotýká, že okresy v takřka nezměněné podobě přežily od dob rakousko-uherské monarchie až do nynějška (srov. Balík, 2008, s. 11). Současná struktura členění na okresy vychází ze správní reformy z roku 1960, kdy došlo ke slučování okresů, později došlo už pouze k dílčím úpravám týkajících se obnovení okresu Jeseník (srov. Balík, 2008, s. 11). Okresy byly do 1. ledna 2003 prvky regionální veřejné správy, po tomto datu dle územně správní reformy připravené sociálně demokratickou vládou přešly jejich kompetence na jiné správní jednotky (srov. Vodička, 2007, s. 317). Dle Brůny je v České republice 76 okresů, v nichž až do 31. 12. 2002

působily orgány státní správy – okresní úřady. Po zrušení těchto úřadů nezmizely jejich úkoly, ale ve velké míře byly přesunuty na obce s rozšířenou působností, dále krajům a také ministerstvům. Nyní působí v okresech správní úřady, které jsou označovány jako specializované či odborné (srov. Brůna, 2006, s. 41). Pokud jde o zmíněné přenesení některých pravomocí, které původně náležely okresním úřadům, na jiné prvky správy, tento akt je ošetřen vyhláškou Ministerstva vnitra 388/2002 Sb. ze dne 15. srpna 2002, která na našem území stanovuje správní obvody obcí s pověřeným obecním úřadem [POU] a správní obvody obcí s rozšířenou působností [ORP] (srov. Balík, 2008, s. 14).

2.2 Okres Olomouc – tvrdá data

Olomoucký okres leží uprostřed Moravy, je největším z pěti okresů Olomouckého kraje a většinu jeho plochy zabírá rovinatá Haná. Celková rozloha okresu je 1620 km². Z této rozlohy zaujímá zemědělská půda 53,6 % a nezemědělská 46,4 %. Z celkové rozlohy Olomouckého kraje zabírá okres 30,8 % (srov. ČSÚ: Charakteristika okresu). K 31. 12. 2013 žilo v okrese 232 474 obyvatel, průměrný věk je zde 41,4 let (srov. ČSÚ: Demografická ročenka okresů).

Olomoucký okres je tvořen 96 obcemi, z toho se jedná o 6 měst [Olomouc, Šternberk, Litovel, Uničov, Velká Bystřice a Moravský Beroun] a 3 městysy [Dub nad Moravou, Náměšť na Hané a Velký Újezd]. Od roku 2003 existují v Olomouckém okrese 4 obvody obcí s rozšířenou působností [Olomouc, Šternberk, Uničov a Litovel] a ty se dále dělí na správní obvody obcí s pověřeným obecním úřadem [Hlubočky, Litovel, Šternberk, Olomouc, Uničov, Moravský Beroun]. V okrese se nachází také jeden vojenský újezd – Libavá, který zaujímá rozlohu 327,2 km² (srov. ČSÚ: Charakteristika okresu). Největší městem okresu je Olomouc s necelými 100 tisíci obyvateli, nejmenší obcí pak Mutkov, který měl v prosinci roku 2013 pouze 49 obyvatel. Nejvíce obcí se co do počtu obyvatel nachází v kategorii obcí od 1 000 do 4 999 obyvatel.

Tabulka 2: Obce okresu Olomouc dle velikostních skupin

Počet obcí	96
v tom s počtem obyvatel:	
– 199	8
200 – 499	21
500 – 999	23
1 000 – 4 999	40
5 000 – 19 999	3
20 000 – 49 999	–
50 000 +	1

Zdroj: Český statistický úřad

2.3 Okres, komunální politika a gender

Než se práce obrátí k prezentaci a interpretaci tvrdých dat, vyložím obecně postup pro jejich sběr. Hlavním zdrojem v tomto případě byl volební server volby.cz, který schraňuje podrobné výsledky a data ohledně všech voleb, které se u nás konaly. V rámci zkoumání platnosti každé teze a očekávání bylo nutno posbírat kvantum dat a informací, ať už za oněch 23 obcí se starostkami, ale také za 95 obcí s voleným zastupitelstvem a následně je srovnávat a interpretovat. Pracovala jsem taktéž s webovými stránkami jednotlivých obcí v okrese, ale také třeba se stránkami Českého statistického úřadu. Výsledky všech analýz prezentuji v následující části.

Má práce se soustředí na zkoumání genderové vyváženosti komunální politiky v okrese Olomouc. Okres má celkově 96 obcí, ale obec Libavá není obcí s voleným zastupitelstvem, protože je součástí vojenského újezdu Libavá. Ve volebním období 2006-2010 bylo 17 z 95 starostenských křesel obsazeno v okrese Olomouc ženou. To je necelých 18 %. Ve volebním období 2010-2014 bylo z celkem 95 obcí s voleným zastupitelstvem 23 vedeno ženami, což je 24,2 % obcí okresu Olomouc. Ryšavý a Šaradín píší, že po volbách v říjnu 2010 byly radnice českých

měst a obcí obsazeny ženami z více než 26 % (srov. Ryšavý, Šaradín, 2011, s. 49). Okres Olomouc je tedy z tohoto hlediska mírně podprůměrný.

Tabulka 3: Obce se starostkami v okrese Olomouc

období	počet obcí se starostkami	procent ze všech obcí s voleným zastupitelstvem
2006 - 2010	17	17,9
2010 – 2014	23	24,2
2014 – 2018	22	23,2

Zdroj: vlastní výzkum

Jak jde z tabulky vidět, počet obcí vedených ženou se po volbách do obecních zastupitelstev v roce 2010 zvýšil o šest, v minulém roce se pak naopak snížil o jednu. Není to ovšem tak, že by jedna starostka z minulého období po podzimních volbách předala své místo mužskému kolegovi. Ve skutečnosti pouze 17 žen, jež byly starostkami v minulém volebním období, obsadilo tento post i pro toto období. Zbýlých pět žen v minulém volebním období nebylo starostkami.

Tabulka 4: Seznam obcí vedených starostkami

Obce vedené starostkami 2006-10		Obce vedené starostkami 2010-14		Obce vedené starostkami 2014-18	
Bílá Lhota	Suchonice	Bílá Lhota	Moravský Beroun	Bukovany	Mrsklesy
Bílsko	Štarnov	Bílsko	Mrsklesy	Bystročice	Mutkov
Bystročice	Těšetice	Bukovany	Mutkov	Bystrovan y	Náměšť na Hané
Hlásnice	Tršice	Bystročice	Náměšť na Hané	Domašov u Šternberka	Norberčany
Jívová	Uničov	Bystrovan y	Norberčany	Horka nad Moravou	Slavětín

Komárov		Hlásnice	Pňovice	Charváty	Suchonice
Majetín		Horka nad Moravou	Slavětín	Cholina	Těšetice
Mrsklesy		Cholina	Suchonice	Komárov	Tršice
Náměšť na Hané		Jívová	Těšetice	Lipinka	Ústín
Norberčany		Komárov	Tršice	Majetín	Žerotín
Pňovice		Lipinka	Ústín	Měrotín	
Slavětín		Majetín		Moravský Beroun	

Zdroj: vlastní výzkum

Vývoj v okrese Olomouc za poslední tři volební období ukazuje, že se nejprve počet obcí se starostkami zvýšil, a to celkem výrazně o šest procent, později se však snížil, i když nepatrně. Každou čtvrtou radnici v okrese řídí v posledních dvou volebních obdobích žena. Předtím šlo zhruba o každou šestou.

Pro dokreslení situace jsem se rozhodla doplnit tuto část ještě o následující tabulku, která postihuje stav zastupitelstev obcí.

Tabulka 5: Ženy v zastupitelstvech obcí v okrese Olomouc

	% zastupitelek z celku	nejvyšší podíl žen v zastupitelstvu (%)	nejnižší podíl žen v zastupitelstvu (%)
zastupitelstva obcí 2010-14	30,7	80 (Lipinka)	0 (Haňovice, Vilémov)
zastupitelstva obcí 2014-18	30,7	71,4 (Bystročice)	0 (Dubčany, Hnojice, Luběnice, Řídeč)

Zdroj: Volby.cz;

Vlastní výpočty

Dle získaných dat je procentuální zastoupení žen mezi všemi zastupiteli okresu Olomouc 30,7 %, a to pro obě sledovaná období.

Zastupitelky tedy tvoří téměř třetinu ze všech zastupitelů obcí v okrese a toto číslo zůstává konstantní. V období 2010-2014 se jako obec nejvíce nakloněná ženám v místní politice ukázala Lipinka, která obsadila pětičlenné zastupitelstvo čtyřmi ženami a jedním mužem [80 % žen]. Naopak nejhůře na tom byl v tomto ohledu Vilémov, který v sedmičlenném zastupitelstvu nenašel místo ani pro jednu ženu, a také Haňovice, kde neobsadili ženou ani jedno z devíti křesel. V aktuálním období se obcí s největším podílem zastupitelek staly Bystročice [71,4 %], které rozdělily zastupitelstvo mezi pět žen a dva muže. S nulovým zastoupením žen tentokrát skončily čtyři obce – Dubčany, Hnojice, Luběnice a Řídeč. Na základě získaných dat tedy můžeme konstatovat, že přestože z genderového hlediska není situace v zastupitelstvech v okrese Olomouc vyrovnaná, procentuální zastoupení žen je zde vyšší, než v jiných typech politických zastupitelstev, jako jsou například Poslanecká sněmovna, či Senát.

V následující části se budu často opírat o statistiky okresu. Do těchto statistik však, pokud neuvedu jinak, nezapočítávám obec Libavá, která je součástí vojenského újezdu a nemá volené zastupitelstvo.

2.3.1 Starostky a velikost obce

Odborníci poukazují na to, že ženám se častěji daří v menších obcích a Rakušanová přímo říká, že čím nižší mocenské pozice se rozdělují, tím více dostanou ženy prostoru. V malých obcích pak není žena na postu starosty nijak neobvyklá (srov. Rakušanová, Václavíková-Helšusová, 2006, s. 51). V okrese Olomouc byla v období 2006-10 jedna starostka města - Uničova, v období 2010-14 nebylo žádné město vedeno ženou, v období následujícím se pak dostala žena do čela jednoho z měst – Moravského Berouna. Pokud bychom se drželi výše uvedeného rozdělení obcí do kategorií dle velikosti, pak bychom zjistili, že ve dvou sledovaných obdobích, 2010-14 a 2014-18, byl podíl žen nepřímo úměrný velikosti obce, tedy, že čím menší obec, tím větší pravděpodobnost, že v jejím čele stála žena. V prvním sledovaném období 2006-10 pak takovou jednoznačnou posloupnost nenajdeme. Typické je, že v obcích od 5 000 do 19 999

obyvatel se objevila za všechna sledovaná období pouze jedna starostka, ve vyšších kategoriích už žádná. Tabulka tedy spíše potvrzuje hypotézu, že se ženám daří více v menších obcích.

Tabulka 6: Podíl starostek v obcích dle velikosti

velikost obce	podíl starostek 2006-10 (%)	podíl starostek 2010-14 (%)	podíl starostek 2014-18 (%)
– 199	25	38	38
200 – 499	19	29	33
500 – 999	22	26	22
1 000 – 4 999	13	20	18
5 000 – 19 999	33	0	0
20 000 – 49 999	–	–	–
50 000 +	0	0	0

Zdroj: Vlastní výzkum

Pro ilustraci uvádím tabulku počtu obyvatel obcí, jež vedla v hlavním sledovaném období 2010-14 žena.

Tabulka 7: Počet obyvatel v obcích se starostkami

název obce	Počet bydlících obyvatel (k 31.12.2013)		
Bílá Lhota	1124	Moravský Beroun	3118
Blísko	200	Mrsklesy	633
Bukovany	617	Mutkov	49
Bystročice	755	Náměšť na Hané	2032
Bystrovany	1040	Norberčany	298
Hlásnice	209	Přovice	918
Horka nad Moravou	2355	Slavětín	205
Cholina	754	Suchonice	181
Jívová	577	Těšetice	1334
Komárov	178	Tršice	1648
Lipinka	213	Ústín	401
Majetín	1189		

Zdroj: Český statistický

úřad

Skutečnost, že se u nás ženám daří převážně v malých obcích, by mohla být interpretována jako nezájem mužů o tak nízké pozice. Typické je,

že řízení malé obce nemá ani zdaleka takovou prestiž, jako řízení velkého města, stejně tak se s malou obcí pojí pouze malá moc. Pro rozhovor v Lidových novinách se o tom zmínila i zástupkyně ředitelky fóra 50% Michaela Appeltová, která si myslí, že "řízení malých obcí je o nízkých obecních financích, nízké prestiži a velkém množství práce" (Lidovky.cz: Česká politika je plná žen). Otázkou je, zda je tedy žen v menších obcích více proto, že jim tato místa muži jednoduše přenechají z důvodu vlastního nízkého zájmu, nebo je to tak, že ženy upřednostňují tyto pozice, a to právě z toho důvodu, že jim nejde na prvním místě o moc či prestiž pozice a k práci je motivuje něco jiného.

2.3.1.1 Uvolněnost funkce

S velikostí obce souvisí další charakteristika, a to, zda je starostenská funkce v té dané obci definovaná jako uvolněná, či neuvolněná. Abych podpořila slova výše citované Michaely Appeltové o malých financích a velkém množství práce v malých obcích, uvedu zde jednoduchou tabulku, zachycující počty uvolněných a neuvolněných starostek.

Tabulka 8: Ne/uvolněnost funkce starostky

	celkem	uvolněná	neuvolněná
starostky 2010	23	14	9

Zdroj: Vlastní výzkum

Ve volebním období 2010-14 bylo téměř čtyřicet procent starostek v okrese neuvolněno, přičemž neuvolněné starostky všechny pocházely z obcí do 500 obyvatel. Typické je, že neuvolněný post starosty se vyskytuje právě v malých obcích. Finanční ohodnocení neuvolněného starosty je nižší, než v případě starosty uvolněného, tedy v malých obcích není funkce starosty finančně ohodnocena natolik lákavě, jako v obcích velkých. Ženy obecně jsou u nás placeny hůře než muži a jejich platy nedosahují výšky platů jejich kolegů. V malé obci, kde není výkon starosty ohodnocen nijak vysokým platem, nemusejí mít muži o takovouto funkci zájem, neboť se jedná o množství práce, bez adekvátní odměny. To je zřejmě důvod, proč

jsou ženy častěji starostkami v menších obcích. K situaci může rovněž přispívat odlišné pojetí moci mužů a žen, kdy je pro ženy v politice často méně důležitá funkce a postavení a více svou roli chápou jako veřejnou službu (srov. Rakušanová, Václavíková-Helšusová, 2008, s. 18). Kombinace těchto dvou faktorů může být příčinou současného stavu.

2.3.1.2 Volební boj

S velikostí obce, zdá se, souvisí i taková věc jako je volební boj v obci. V této části tedy obecně shrnu informace ohledně volební situace v obcích a také souvislosti dané situace s pohlavím starosty.

Tabulka 9: Obce starostek dle počtu zastupitelů

kategorie obce dle počtu zastupitelů	5 zastupitelů	7 zastupitelů	9 zastupitelů	11 zastupitelů	15 zastupitelů
počet starostek v daném typu obce	2	11	3	3	4

Zdroj:

Volby.cz; Vlastní výzkum

Tabulka 10: Volební boj v obcích se starostkami

	lídryně	ne-lídryně
kandidátů je méně (či rovno) než je dvojnásobek míst v zastupitelstvu	7	1
kandidátů je více než je dvojnásobek míst v zastupitelstvu	10	5

Zdroj: Volby.cz; Vlastní výzkum

Ženy byli v období 2010-14 nejčastěji v obcích se sedmičlenným zastupitelstvem. Jak je z tabulky výše vidět, obce s větším počtem kandidátů než je dvojnásobek míst v zastupitelstvu převážily nad druhým typem obcí, kde volební boj nebyl natolik silný. Zajímavé je, že pět z osmi obcí, kde počet kandidátů nepřevýšil dvojnásobek míst v zastupitelstvu [nebo se mu rovnal], patřilo co do velikosti, do spodní třetiny obcí se starostkami, tedy do skupiny těch nejmenších. Mohli bychom tedy vyslovit opatrnou

hypotézu, že v menších obcích pravděpodobně dochází k menším volebním bojům a konkurence tam není tak silná.

Současně je z dat patrné, že výrazná většina starostek z pozorovaného období kandidovala v obcích, kde byl volební boj výraznější, tedy v obcích s více kandidáty, než je dvojnásobek zastupitelů. Jedná se o 65 % starostek.

Dále můžeme poznamenat, že v obcích, kde kandidoval více než dvojnásobný počet kandidátů vzhledem k místům v zastupitelstvu, je poměr lídryň ku nelídryním vyrovnanější – 66,7 % pro lídryně, než v obcích s méně kandidáty – 87,5 % pro lídryně. Z toho bychom mohli vyvodit předběžný závěr, že v obcích, kde se vede tužší volební boj a do voleb se hlásí více kandidátů, má žena nekandidující jako jednička větší šanci uspět. Vzhledem k malému počtu zkoumaných případů se ovšem jedná pouze o hypotézu, nikoli konstatování skutečnosti.

2.3.2 *Starostky a charakter obyvatelstva obcí*

2.3.2.1 Religiozita

Odborníci mluví o tom, že míra religiozity ovlivňuje míru zastoupení žen v politice, což souvisí s tradičním pohledem na rodinu a na postavení ženy. Vliv tohoto faktoru můžeme vidět dle Rakušanové i u nás. V Moravských regionech, kde je vyšší procento nábožensky založených lidí, je dle ní menší podíl žen na kandidátkách (srov. Rakušanová, Václavíková-Helšusová, 2006, s. 45). Ačkoli se autorka zaměřuje na volby do Poslanecké sněmovny, můžeme se na vliv tohoto činitele podívat také v rámci okresu Olomouc, ale na rozdíl od Rakušanové nebudeme zkoumat kandidátky, ale zaměříme se přímo na obce se starostkami.

Tabulka 11: Obce dle míry religiozity

Míra religiozity v obci	Počet obcí v dané kategorii	Počet obcí se starostkami v dané kategorii (2010-14)	% obcí se starostkami v dané kategorii	Počet obcí se starostkami v dané kategorii (2014-18)	% obcí se starostkami v dané kategorii
30% +	1	0	0	0	0
20 – 29,9%	30	11	36,7	11	36,7
10 – 19,9%	56	7	12,5	6	10,7
0 – 9,9%	8	5	62,5	5	62,5

Zdroj: Český statistický úřad; Vlastní výpočty

Z tabulky výše lze vyčíst, že převážná většina obcí v okrese Olomouc se v míře religiozity pohybuje ve skupině od 10 % do 19,9 % věřících. Nejvíce starostek se v období 2010-14 vyskytuje v obcích s vyšší religiozitou, konkrétně od 20 % do 29,9 %. Nejvíce procent ovšem tvoří obce se starostkami v kategorii s nejnižší mírou religiozity, a to za obě období. Druhého nejlepšího výsledku však dosáhly v kategorii s druhou nejvyšší mírou religiozity. První kategorie, obce s religiozitou nad 30 %, obsahuje pouze jedinou obec, tudíž zde není absence obcí se starostkami významná. Ze získaných dat nelze tedy jednoznačně odvodit, zda má míra religiozity výrazný vliv na pohlaví představitele obce, ale vzhledem k rozporuplným výsledkům tomu tak spíše není. Opět zde zřejmě hraje skutečnost, že existuje rozdíl, mezi vysokou a nízkou politikou, a že při volbách do obecních zastupitelstev se lidé rozhodují na základě jiného klíče, než třeba u voleb do Poslanecké sněmovny.

Vliv religiozity můžeme – tak jako jsem to udělala výše – sledovat v kontextu obyvatelstva obce. Zajímavé ale také může být, jak tento prvek působí v rámci politické strany či uskupení. Mohli bychom si například položit otázku, zda jsou politické strany, které jsou orientované na věřící

voliče, méně nakloněny ženám v politice a zda v nich ženy dostávají méně prostoru. Toto však je téma, které se již netýká charakteristik obyvatelstva, a já se ho částečně dotknu v pozdější části o levici a pravici.

2.3.2.2 Nezaměstnanost v obci

Vysoká nezaměstnanost je problémem, se kterým se některé obce dlouhodobě potýkají. Vykonávat funkci starosty v takovéto problémové obci není tak lákavé, a konkurenční boj nemusí být natolik tvrdý, jako v jiných obcích. Již výše jsme zmínili tezi ohledně toho, že ženy svou práci starostky častěji pojmají jako veřejnou službu a méně jim jde o získání funkce. Na základě toho bychom mohli očekávat, že ženy budou v průměru častěji starostkami v obcích s vyšší nezaměstnaností. Očekávání potvrzují následující data.

Tabulka 12: Obce se starostkami dle nezaměstnanosti

název obce	Nezaměstnanost v obcích dle MPSV v % (září 2010)	pořadí obce ze všech obcí okresu dle míry nezaměstnanosti (sestupně)
Bílá Lhota	11,3	30
Bílsko	5,6	92
Bukovany	13,1	18
Bystročice	10,1	49
Bystrovany	8,1	77
Hlásnice	16,9	9
Horka nad Moravou	12,9	19
Cholina	10,3	42
Jívová	10,9	36
Komárov	16,1	11
Lipinka	19,6	3
Majetín	10,1	50
Moravský Beroun	18,5	5

Mrsklesy	8,1	78
Mutkov	27,8	1
Náměšť na Hané	8,4	74
Norberčany	14,9	15
Přovice	10,3	43
Slavětín	11,1	35
Suchonice	17,2	8
Těšetice	9,8	58
Tršice	8,7	69
Ústín	7,5	85

Zdroj: MPSV:

Nezaměstnanost v obcích a mikroregionech od 1. 1. 2005 do 31. 12. 2011 v % za září 2010; Vlastní výpočty

Z tabulky nezaměstnanosti můžeme vyčíst, že celkem 14 z 23 starostek úřaduje v obci, která se umístila, co do míry nezaměstnanosti, v horší polovině ze všech obcí okresu, tedy v polovině s vyšší nezaměstnaností. Můžeme tedy říct, že nezaměstnanost ovlivňuje míru pravděpodobnosti úspěchu žen v lokální politice, zvláště, podíváme-li se na to, že celkem devět z dvaceti nejhůře hodnocených obcí si zvolilo ve volbách 2010 do svého čela ženu.

2.3.3 *Starostky a politické strany*

2.3.3.1 *Levice vs. pravice*

V následující části se zaměřím na politickou příslušnost starostek z období 2010-2014 a také na to, která strana je do voleb navrhla – tedy na cí kandidátce ženy kandidovaly. Všeobecně se má za to, že levice dává ženám v politice více příležitostí, nežli pravice, a to je pravidlo, které neplatí pouze u nás, ale ve světě celkově (srov. Rakušanová, 2006, s. 40). Nyní se tedy podíváme, z jakých subjektů pocházely starostky v období 2010-2014. V souladu s obecně rozšířenou představou počítám mezi levicové či spíše levicové subjekty na naší scéně strany KSČM, ČSSD. Mezi pravici pak řadím strany ODS a TOP09. Kromě levice a pravice máme také strany středové, kam počítám stranu KDU-ČSL. Dále se politického boje na komunální úrovni v roce 2010 účastnily strany, které nelze bez hlubší

analýzy na středopravé škále jednoznačně zařadit. Tyto strany jsou zejména STAN a pak bezpočet hnutí, která sebe sama označují jako hnutí nezávislá, či sdružení nezávislých kandidátů apod. Na všechny tyto strany budu při analýze brát zřetel.

Tabulka 13: Navrhující strana a politická příslušnost starostky 2010

název obce	navrhující strana/ politická příslušnost starostky - volby 2010
Bílá Lhota	NK/BEZPP
Bílsko	KDU-ČSL/KDU-ČSL
Bukovany	KDU-ČSL/BEZPP
Bystročice	KDU-ČSL/KDU-ČSL
Bystrovany	NK/BEZPP
Hlásnice	NK/BEZPP
Horka nad Moravou	NK/BEZPP
Cholín	ODS/BEZPP
Jívová	NK/KSČM
Komárov	NK/BEZPP
Lipínka	NK/BEZPP
Majetín	NK/BEZPP
Moravský Beroun	KSČM/BEZPP
Mrsklesy	NK/BEZPP
Mutkov	NK/BEZPP
Náměšť na Hané	ODS/ODS
Norberčany	KSČM/BEZPP
Přovice	ČSSD/BEZPP
Slavětín	NK/BEZPP
Suchonice	NK/BEZPP
Těšetice	NK/BEZPP
Tršice	NK/ODS
Ústín	NK/BEZPP

Zdroj: Volby.cz

Tabulka 14: Navrhující strana a politická příslušnost starostky 2014

název obce	navrhující strana/ politická příslušnost starostky - volby 2014
Bukovany	KDU-ČSL/BEZPP
Bystročice	KDU-ČSL/KDU-ČSL
Bystrovany	NK/BEZPP
Domašov u Šternberka	NK/BEZPP
Horka nad Moravou	NK/BEZPP
Charváty	KDU-ČSL/BEZPP
Cholina	NK/BEZPP
Komárov	NK/BEZPP
Lipinka	NK/BEZPP
Majetín	NK/BEZPP
Měrotín	KDU-ČSL/KDU-ČSL
Moravský Beroun	KSČM/BEZPP
Mrsklesy	NK/BEZPP
Mutkov	NK/BEZPP
Náměšť na Hané	ODS/ODS
Norberčany	KSČM/BEZPP
Slavětín	NK/BEZPP
Suchonice	NK/BEZPP
Těšetice	STAN/BEZPP
Tršice	NK/BEZPP
Ústín	NK/BEZPP
Žerotín	NK/BEZPP

Zdroj: Volby.cz

Z tabulek výše můžeme vyčíst, že starostky v období 2010-2014 nejčastěji kandidovaly na kandidátkách již zmíněných sdružení nezávislých kandidátů, dále pak na kandidátkách KDU-ČSL, následovaly ODS a KSČM shodně se dvěma kandidátkami a nejméně měla ČSSD, z jejíž kandidátky pocházela jedna starostka. Sdružení nezávislých kandidátů však výrazně převýšilo všechny ostatní strany, když z 23 starostek má celkem 15 žen.

Pro ilustraci jsem uvedla také tabulku postihující stav z následujícího volebního období, tedy z období 2014-18, které právě probíhá. V tomto období je situace velice podobná. Nejvíce starostek opět kandidovalo pod hlavičkou jednoho ze sdružení nezávislých kandidátů – celkem 14. Druhý největší počet starostek pochází z kandidátek KDU-ČSL, na třetím místě byla KSČM se dvěma starostkami z jejích kandidátek a po jedné starostce

mají strany STAN a ODS. Jak je vidět, žádná ze současných starostek nekandidovala do voleb na kandidátce ČSSD, čímž se toto období od minulého liší. Další odlišnost je v jedné starostce za STAN, což jsme naopak v minulém období nezaznamenali.

Co se týče členství ve straně, naprostá většina starostek v období 2010-2014, ale i v současném období 2014-2018 není členkami žádné politické strany a jsou tudíž označeny jako bezpartijní. V obou obdobích pak můžeme identifikovat dvě starostky, které byly členkami Křesťanských demokratů. V období 2010-2014 pak byly také dvě starostky z ODS a jedna z KSČM. V současném období byla jedna starostka z ODS.

Hypotéza z počátku kapitoly mluví o větší podpoře participace žen ze strany levicových stran. Pokud bychom však chtěli tuto hypotézu potvrdit na základě analýzy, ze které stranické kandidátní listiny pochází starostky v minulém a současném volebním období, nemohli bychom dojít ke kladnému výsledku, protože starostky kandidující na kandidátkách levicových stran nijak výrazně nepřevyšují starostky z pravicových kandidátek. Všechny dohromady jsou pak výrazně převýšeny starostkami z kandidátních listin jednotlivých sdružení nestraníků. K tomu, abychom mohli platnost hypotézy pro okres Olomouc posoudit, musíme však také vědět, zda měla ta či jiná strana vůbec možnost v dané obci starostu postavit, a pokud ano, zda této možnosti využila ve prospěch ženy. Na to se zaměřím nyní.

Tabulka 15: Využití možnosti postavit starostu ve prospěch ženy dle stran 2010

	strana s nejvíce zastupiteli	strana z níž vzešel starosta/starostka	starostek ze strany	% žen ze starostů strany
2010-14				
KSČM	4	4	2	50
ČSSD	7	2	1	50
KDU-ČSL	12	9	3	33,3
ODS	8	8	2	25
TOP09	0	0	0	
STAN	14	15	0	0
ANO	0	0	0	
SNK	49	46	12	26,1
jiné	5	3	0	0
NK	7	8	3	37,5

Zdroj: Volby.cz; Vlastní výzkum a výpočty

Tabulka 16: Využití možnosti postavit starostu ve prospěch ženy dle stran 2014

2014-18	strana s nejvíce zastupiteli	strana z níž vzešel starosta/starostka	starostek ze strany	% žen ze starostů strany
KSČM	4	4	2	50
ČSSD	3	2	0	0
KDU-ČSL	9	10	4	40
ODS	3	5	1	20
TOP09	0	0	0	
STAN	13	15	1	6,7
ANO	2	1	0	0
SNK	58	49	12	24,5
jiné	1	3	0	0
NK	6	6	2	33,3

Zdroj: Volby.cz; Vlastní výzkum a výpočty

Tabulky výše shrnují tyto údaje: v kolika obcích měla strana nejvíce zastupitelů; v kolika obcích měla strana možnost postavit starostu; kolik starostek v daném období ze strany vzešlo; kolik procent ze starostů strany zaujímají ženy. Nejprve bych měla říci, že součet čísel v prvním sloupci nemusí nutně dávat 95, tedy počet obcí s voleným zastupitelstvem, neboť se několikrát stalo, že v jedné obci vyhrála více než jedna strana. Další důležitá poznámka zní, že číslo u strany v sloupci dvě může být vyšší, než číslo u téže strany v sloupci jedna. Důvodem je, že strana získala starostu i v obci, kde nezvítězila. Poslední poznámku bych věnovala označení SNK, NK a jiné. Jako SNK jsem označila veškeré strany a hnutí, jež se v oficiálním názvu označovaly jako sdružení nezávislých kandidátů, nezávislí kandidáti apod. NK je označení pro nezávislé kandidáty a slovo *jiné* značí všechny ostatní strany. Jelikož označení NK neznačí konkrétní hnutí, ale nezávislé kandidáty, nemá cenu výsledky za tuto kategorii analyzovat a uvádím je jen pro úplnost.

Z tabulky věnované období 2010-2014 lze vyčíst, že největší podíl žen mají mezi svými starosty KSČM a ČSSD, obě strany po padesáti procentech. Zde je však nutné dodat, že oněch 50 % zde u jedné strany činí dvě ženy a u druhé dokonce jedna, což jsou počty, které můžeme označit za hodně omezený ukazatel genderové vyrovnanosti. Pokud nepočítáme kategorii nezávislých kandidátů NK, pak byla co do podílu žen druhá nejlepší KDU-ČSL s 33,3 %. Následuje SNK s 26,1 %, ODS s 25 %.

Žádnou ženu mezi svými starosty nemají strany spadající do kategorie *jiné* a ani hnutí STAN. Starostové a nezávislí postavili přitom v tomto období celkem 15 starostů v okrese, a tak je nula žen na jejich kontě do očí bijící.

Druhá tabulka nám ukazuje, že v období 2014-2018 má nejlepší bilanci KSČM, která má opět 50 % žen mezi svými starosty. Opět zde však musím zopakovat, že se jedná pouze o dvě ženy, které oněch 50 % činí. Druhá je KDU-ČSL se 40 %. Třetí, pokud vynecháme NK – tedy jednotlivé kandidáty, bylo Sdružení nezávislých kandidátů SNK, čtvrtá ODS s 20 % a páté hnutí STAN, které pro toto období vylepšilo bilanci o jednu ženu z celkově patnácti starostů, tedy 6,7 %. Ani jednu ženu mezi svými starosty nemají ČSSD, ANO a *jiné*.

Nyní můžeme lépe zhodnotit, zda výsledky za okres Olomouc potvrzují již zmíněnou hypotézu, že levice více přeje participaci žen v politice. Dle dat z období 2010-2014 bychom museli skutečně této tezi dát zapravdu, neboť největší podíl žen ze svých starostů mají strany levicové, čili ČSSD a KSČM. I u tabulky z druhého volebního období se hypotéza částečně potvrdila, když se levicová KSČM umístila v podílu žen ze starostů na prvním místě. V tomto období však už situace není tak jednoznačná, neboť druhá levicová strana – ČSSD – se umístila v podílu žen mezi starosty jako poslední, společně s ANO a *jiné*. Předběhli ji jak středovní lidovci, tak i pravicová ODS.

V návaznosti na předchozí odstavce bych se ještě chvíli věnovala tezi ohledně přívětivosti levice vzhledem k participaci žen v politice. Nyní se zaměříme na další důležitý ukazatel, a to na pořadí, na němž ženy v dané straně kandidovaly. Podle odborníků jsou to totiž právě strany a jejich systém nominace na kandidátky, který brání většímu zapojení žen do politiky. Havelková říká: „Celkově je zřejmé, že překážkou pro výraznější vstup žen do české politiky nejsou ani voliči [poptávka], ani ženy samy [nabídka], ani volební systém jako takový, ale vnitrostranický proces nominace při sestavování volebních kandidátních listin“ (Havelková, 2006, s. 35).

V rámci následné analýzy se nebudeme soustředit pouze na starostky, ale projdeme všechny kandidátky všech stran, které za minulé volební období v okrese Olomouc kandidovaly do obecních zastupitelstev a budeme si všímat, kolik daná strana postavila kandidátních listin s ženami na prvních třech místech, kolik bez žen a kolik postavila do voleb lidryň. Zajímat nás bude, zda levicové strany častěji sestavují kandidátní listiny, v nichž je mezi prvními třemi kandidáty alespoň jedna žena, než strany pravicové.

Tabulka 17: Kandidátní listiny dle politických stran

Kandidátní listiny volby 2010	KSČM	ČSSD	KDU-ČSL	ODS	TOP09	STAN	Sdružení NK
počet kand. listin celkově	27	18	47	22	11	15	137
počet kand. listin s min. jednou ženou v první trojici	15	13	32	17	7	6	79
% kand. listin s min. jednou ženou v první trojici	55,56	72,22	68,09	72,27	63,64	40	57,66
počet kand. listin bez žen v první trojici	12	5	15	5	4	9	58
% kand. listin bez žen v první trojici	44,44	27,78	31,91	22,72	36,36	60	42,34
počet kand. listin s ženou na prvním místě	8	3	13	6	3	1	31
% kand. listin s ženou na prvním místě	29,63	16,67	27,66	27,27	27,27	6,67	22,63

Zdroj: Volby.cz; vlastní výpočty

Z tabulky vyplývá, že nejvíce kandidátních listin s alespoň jednou ženou mezi prvními třemi kandidáty postavila v roce 2010 jednotlivá sdružení nezávislých kandidátů a poté KDU-ČSL. Největší procentuální zastoupení kandidátních listin s ženami v první trojici však má ODS, která se 72,27 % těsně předběhla ČSSD se 72,22 %. Po nich pak následuje KDU-ČSL s 68,09 %, TOP09 s 63,64 % a SNK s 57,66 %. Řadu uzavírají KSČM s 55,56 % a nakonec STAN, když pouze ve 40 % případů nominovalo mezi prvními třemi kandidáty ženu. Pokud jde poměr kandidátních listin s ženou v pozici lídra, nejvíce procent takových listin má KSČM následována KDU-ČSL, pak ODS a TOP09, kteréžto strany dosáhly stejného výsledku, poté SNK a ČSSD. Řadu opět uzavírá STAN s necelými 6 %.

Opět se vrátíme k hypotéze ohledně naklonění levice ženám v politice. Z analýzy tabulky výše můžeme říci, že je to pravicová ODS,

kteřá – bráno procentuálním zastoupením – postavila nejvíce kandidátních listin s alespoň jednou ženou v první trojici, kteřá velice těsně předběhla levicovou ČSSD. Druhá levicová strana KSČM je však v tomto hodnocení až předposlední. Na základě těchto výsledků nemůžeme hypotézu jednoznačně potvrdit. Pokud se soustředíme na údaj o počtu lídryň [opět procenta], pak bychom hypotézu mohli částečně potvrdit, vzhledem k vítězství levicové KSČM, nicméně jde opět o rozdíl pouhých několika procent od výsledků dvou pravicových a jedné středově orientované strany. Zbylá levice v podobě ČSSD se umístila na předposledním místě. Nemůžeme tedy na základě této analýzy jednoznačně potvrdit, že by zmíněná hypotéza pro okres Olomouc platila.

2.3.3.2 Křesťansky laděné strany a starostky

V této podkapitole bych chtěla na jedné straně poukázat na to, že v obou sledovaných kategoriích z předchozí části se na jednoznačně posledním místě umístili Starostové a nezávislí. Když si toto zjištění spojíme s výsledky předchozích analýz ohledně procent žen mezi starosty jednotlivých stran, můžeme konstatovat, že se Starostové a nezávislí zdají být stranou nejméně nakloněnou genderové rovnosti, pokud jde o politickou participaci žen. Pokud bychom si položili otázku, čím je malý úspěch žen v hnutí STAN zapříčiněn, zjistili bychom, že toto hnutí vzniklo v roce 2009 transformací jiného uskupení, a to NSK neboli Nezávislí starostové pro kraj. NSK působilo především ve Zlínském kraji, kde také vzniklo a Zlínský kraj má nejvyšší úroveň religiozity z celé České republiky. Oblasti s vysokou religiozitou se vyznačují podporou tradičního modelu rodiny, jak jsem již v této práci zmínila v rámci teoretické části. Konečně i samotní Starostové a nezávislí jsou známí prosazováním tradic a důrazem na tradiční pojetí rodiny. Je tedy možné, že uspět v rámci tohoto hnutí a stát se například starostou města je pro ženy obtížnější, než pro muže, což může být způsobeno právě negativním pohledem na ženskou politickou participaci ze strany mužských členů tohoto hnutí.

Druhá strana, která je velice úzce spjata s vírou, resp. křesťanstvím, je Křesťanská a demokratická unie – Československá strana lidová, tedy KDU-ČSL. Na rozdíl od hnutí STAN však tato tradiční strana neprojevuje, alespoň pokud jde o komunální politiku v okrese Olomouc, větší zdrženlivost ve věci politické participace žen. Navzdory svému založení byla KDU-ČSL hned ve třech sledovaných charakteristikách druhá, a to v podílu žen mezi starosty v okrese za období 2010-2014, v téže kategorii za období 2014-18, a také v počtu kandidátních listin s ženou jako lídrem ve volbách 2010. Současně platí, že ze starostek vzešlých ve volbách 2010 i 2014 kandidovalo nejvíce žen právě na listinách KDU-ČSL, pokud ovšem nepočítáme četné nezávislé kandidátky. V případě KDU-ČSL je tedy patrné to, co jsem naznačovala již na konci teoretické části práce. Lokální politika se řídí jinými pravidly, než politika vysoká. Jakkoli se tedy tato zmíněná strana profiluje jako křesťansky založená, ukazuje se, že to není překážkou pro politickou participaci žen na obecní úrovni.

2.3.4 Starostky a krajská zastupitelstva

Jednou z charakteristik, kterými se političky na místní úrovni od ostatních kolegyň odlišují, je, že nestoupají vzhůru do vyšších pater politiky. Rakušanová s Václavíkovou si odlišných kariérních drah političek všimly a konstatují, že političky na místní úrovni nemají zájem postupovat výše, ale zůstávají na této úrovni (srov. Rakušanová, Václavíková-Helšusová, 2008, s. 20). Pokuším se potvrdit či vyvrátit tuto tezi v následující analýze kariéry starostek za okres Olomouc.

Tabulka 18: Starostky a krajské zastupitelstvo

		počet starostek, které alespoň jednou kandidovaly do krajského zastupitelstva	počet starostek, které se staly zastupitelkami kraje
starostky 2010	počet starostek celkem	23	6
			1

Zdroj: Volby.cz

Pro účely této analýzy jsem se zaměřila na poslední a předposlední volby do krajských zastupitelstev, tedy období 2008 a 2012. Z tabulky je patrné, že zájem o postup na krajskou úroveň měla jen zhruba čtvrtina žen vykonávajících v období 2010-2014 funkci starostky v okrese Olomouc. Zastupitelkou kraje se pak stala jediná starostka z celkem 23 žen. Na základě těchto dat můžeme potvrdit, že hypotéza ohledně nezájmu žen na místní úrovni politiky postupovat v politice výše je pravdivá a platná i pro okres Olomouc.

2.3.5 Věk starostek

Už v teoretické části jsem zmínila, že pokud jde o kategorii věku, ovlivňuje tato šanci na členství v politické straně. Dle teorie se u žen s vzrůstajícím věkem šance na členství zvyšuje, což souvisí s rodinnými povinnostmi, které ženy mladšího věku mají. Právě převládající model rodiny, kdy je žena povinna starat se o děti, zapříčiňuje pozdější vstup žen do politiky (srov. Rakušanová, Řeháková, 2006, s. 37-38). Takto tedy odborníci mluví, pokud jde o vysokou politiku, platí však toto pravidlo také pro okres Olomouc? Mohli bychom očekávat, že ano, protože patriarchální model rodiny je platný všeobecně, tudíž by měl působit všude.

Šance na členství ve straně úzce souvisí s politickou aktivitou jako takovou. Zaměřím se nyní na věk starostů a starostek z období 2010-2014 a pokusím se zjistit, zda teze platí i pro okres Olomouc, neboť rodinný model jistě ovlivňuje i tuto oblast.

Tabulka 19: Nejmladší starosta a starostka

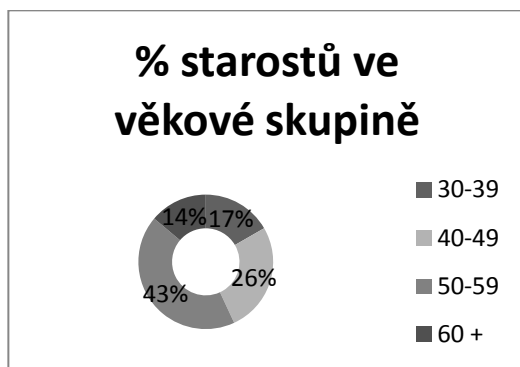
2010-14	věk
nejmladší starosta	31
nejmladší starostka	35

Zdroj: Volby.cz; Vlastní výpočty

Dle tabulky výše vidíme, že nejmladší starosta byl ve volebním období 2010-2014 o 4 roky mladší, než jeho nejmladší kolegyně. Jedná se tedy o celkem malý rozdíl, který naznačuje, že i v okrese Olomouc se teze

ohledně pozdějšího vstupu žen do politiky může jevit jako opodstatněná. Přesto je nutné dodat, že rozdíl je malý a vzhledem k celkem úzkému počtu zkoumaných případů nelze tvrdit, že jsme hypotézu jednoznačně potvrdili.

Graf 2: Podíl starostů dle věkových skupin

Zdroj: Volby.cz; Vlastní výzkum

Graf 3: Podíl starostek dle věkových skupin

Zdroj: Volby.cz; Vlastní výzkum

Grafy nad tímto textem obsahují údaje o rozložení starostů a starostek z období 2010-2014 do jednotlivých věkových skupin. Vidíme, že u starostek je podíl žen nacházejících se v nejmladší a také v nejstarší skupině vyšší, než u mužů. Tento trend nelze přesně vysvětlit, aniž bychom mu věnovali detailní výzkum, přesto zde můžeme vyslovit určité hypotézy. Ženy v naší společnosti vydělávají průměrně méně peněz, než muži, tudíž je pro ně práce starosty v obci zajímavější, než pro muže. Převážná většina obcí v okrese se neřadí mezi velikány, od čehož se odvíjí finanční ohodnocení starosty, které je mnohdy i sníženo tím, že je funkce stanovena jako neuvolněná. Jak už jsem zmínila několikrát výše, práce v obcích to je hodně práce za ne příliš velké peníze. Mladší muž se pravděpodobně bude raději soustředit na vlastní kariéru a etablování se v zaměstnání, kde bude

pobírat nejspíš vyšší plat, než kdyby dělal starostu. Mladší žena navíc často musí řešit problém skloubení péče o malé děti s prací. To ji činí méně flexibilní a ona pak pravděpodobně uvítá práci přímo v místě svého bydliště, která je navíc časově celkem pružná. To by mohlo vysvětlovat, proč je podíl žen v nejmladší skupině vyšší, než podíl mužů v nejmladší skupině. Disproporci v podílu starostů a starostek v nejstarší skupině pak můžeme zkusit vysvětlit podobně. Ženy mají průměrně nižší důchod, než muži. Práce starosty, byť nijak výrazně finančně ohodnocená, pro ně tedy může být lákavější, než pro muže. Abychom tyto hypotézy potvrdili, potřebovali bychom však opět podrobný výzkum.

Nakonec se ještě dotknu poměru jednotlivých věkových skupin. V této práci jsem již dříve mluvila o tom, typický aktér naší vysoké politiky je často popisován jako muž s vysokoškolským vzděláním ve vyšším středním věku. Podle grafů výše vidíme, že u mužů je skutečně relativně největší skupina starostů od 40 do 59 let. Jakkoli je i v případě žen poměr starostek nejvyšší pro skupinu ve středním věku, rozvrstvení je zde mnohem rovnoměrnější, což zřejmě souvisí s faktory rozebíranými výše.

2.3.6 *Starostky a titul*

V předchozí podkapitole jsme se zmínili o vlivu věku na šanci členství v politické straně. Stejný výzkum, o jehož výsledky se Rakušanová opírala, se zabíral také kategorií vzdělání, ale na rozdíl od věku výsledky napověděly, že se vzrůstajícím vzděláním se šance na členství nemění (srov. Rakušanová, Řeháková, 2006, s. 37). Členství v politické straně a zvolení do zastupitelstva – potažmo obsazení postu starosty – není totéž. Je možné, že zatímco při vstupu do politické strany nehraje vzdělání roli, při úspěchu ve volbách už hrát roli může. Stávají se tedy starosty a starostkami častěji lidé s titulem, či bez něj? A je nějaký rozdíl v procentech starostů s titulem a starostek s titulem? Na to se budu soustředit v následující pasáži.

Tabulka 20: Starostové a starostky dle titulu

obce 2010-2014	počet	počet osob s titulem	% osob s titulem
obce s voleným zastupitelstvem celkem	95	38	40
obce se starosty	72	30	42
obce se starostkami	23	8	35

Zdroj: Volby.cz;

Vlastní výzkum a výpočty

Na tabulce jde vidět, že většina starostů a starostek nemá žádný titul. Z celkového počtu 95 starostů v okrese se jím může pyšnit pouze 40 %. Zajímavé v tomto kontextu je, že Ryšavý s Šaradínem popisují jako typického zastupitele českého města či obce muže středního věku s vysokoškolským vzděláním. Současně ale dodávají, že existují určité odlišnosti mezi představiteli malých obcí a větších měst, kdy se pouze menší část z prvně jmenovaných pyšní vysokoškolským titulem (srov. Ryšavý, Šaradín, 2011, s. 41-47). Toto tvrzení je tedy v souladu s našimi zjištěními.

Pokud obce rozdělíme dle pohlaví jejich starosty, zjistíme, že ve skupině obcí vedených muži je 42 % starostů s titulem, ve skupině obcí se starostkami má titul 35 % žen. Skutečně se tedy zdá, že ani v okrese Olomouc titul nehraje při politických aktivitách výraznou roli, a to ani u mužů, ani u žen.

2.4 Shrnutí zjištění ze statistické části

V předchozí statistické části jsme došli k několika zajímavým zjištěním, která se týkají starostek v okrese Olomouc, či obcí, které tyto ženy vedou. Nyní si je shrneme.

Zjistili jsme, že ve volebním období 2006-10 vedly ženy celkem 17 obcí v okrese, to je 18 % ze všech obcí. V letech 2010-2014 bylo celkem 23 z 95 obcí vedeno ženami, což činí asi 24 %, v následujícím volebním období

už šlo o 22 obcí, což je 23 %. Jedná se tedy nejprve o znatelný vzestup a v období poté o velice mírný pokles žen na této úrovni místní politiky. Současně jsme se pro dokreslení situace podívali na stav zastupitelek v obcích okresu Olomouc a zjistili jsme, že v obou sledovaných obdobích, tedy 2010-14 a 2014-18 činil podíl zastupitelek mezi všemi zastupiteli okresu 30,7 %, což je o něco vyšší číslo, než vykazují například Poslanecká sněmovna či Senát.

Pokud jde o velikost obce, potvrdili jsme platnost zmíněné hypotézy, že ženy častěji vládou v obcích menších velikostí. Starostky tvořily největší podíl ve skupině nejmenších obcí do 199 obyvatel, a to ve dvou ze tří sledovaných období. V prvním sledovaném období 2006-10 pak situace nebyla tak jednoznačná. Typické je, že v obcích od 5 000 do 19 999 obyvatel byla ve všech sledovaných obdobích jen jedna starostka, v kategoriích větších obcí potom nebyla ani jedna žena. V této části jsme také zmínili faktor uvolnění/neuvolnění starostky, kdy velké procento z žen v okrese úřadovalo jako starostky neuvolněné, drtivě pak v malých obcích. Neuvolněný starosta bere výrazně nižší plat, než uvolněný starosta, což je zřejmě právě oním důvodem, proč jsou ženy častěji zastoupeny v malých obcích, než muži. Současně zde možná hraje vliv také odlišné pojetí moci u obou pohlaví.

V rámci sledování volební situace v obcích jsme zjistili, že ženy většinou kandidovaly v obcích, kde se o místa v zastupitelstvu vedl větší boj – tedy v obcích, kde byli více než dva kandidáti na jedno křeslo v zastupitelstvu. Současně jsme zjistili, že v obcích, kde byl boj o zastupitelstvo tužší, byl poměr mezi starostkami, které kandidovaly jako lídryně a nelídryně, vyrovnanější, ačkoli i zde – stejně jako u obcí s malým bojem – převážily ženy kandidující jako lídryně.

V následující části jsme se zaměřili na charakter obyvatelstva a jeho vliv na pohlaví starosty dané obce. Míra religiozity se neukázala jakožto významná, pokud jde o vliv na pohlaví představitele obce. Obce se starostkami sice činily největší poměr v kategorii obcí s nejnižší religiozitou, druhý nejvyšší poměr však obce se starostkami činily

v kategorii obcí s druhou nejvyšší religiozitou, výsledky tudíž nemohly sloužit k jednoznačnému potvrzení hypotézy, že s vyšší religiozitou se snižuje počet žen v politice, potažmo na postu starosty.

Kategorie, která se ukázala jako významná, byla nezaměstnanost, resp. její míra v dané obci. Prokázalo se, že ženy častěji úřadují v obci, kde je vyšší nezaměstnanost, konkrétně 14 z 23 obcí se starostkami se co do míry nezaměstnanosti umístilo v horší polovině obcí z okresu. Navíc 9 obcí z prvních 20 obcí s nejhorší nezaměstnaností v okrese bylo řízeno ženami.

V další části jsme se odpoutali od charakteristik obyvatelstva obcí a přenesli jsme se na zkoumání politických stran v místní politice v kontextu genderových disparit. Celkově se tato část zkoumání soustředila především na potvrzení/vyvrácení hypotézy, že ženy dostávají více příležitostí v levicových stranách, než v pravicových.

Na základě zkoumání, která strana nominovala starostky v období 2010-14 a v období 2014-18, jsme zmíněnou hypotézu nemohli potvrdit, neboť jsme zjistili, že počty žen vycházejících z levicových kandidátek jsou přibližně stejné, jako těch z pravicových. Navíc byly výrazně převýšeny kandidátkami z různých sdružení nezávislých subjektů. Toto nám ovšem samo o sobě příliš neřekne, protože relevantnější informace se týká toho, kolik starostů vůbec daná strana mohla po volbách postavit a kolik z těchto možných postů obsadila ženami. Na základě těchto údajů jsme zjistili, že levicové strany KSČM a ČSSD v období 2010-2014 procentuálně obsadily nejvíce svých starostenských postů ženami, jelikož však měli jen čtyři respektive dvě možnosti postavit starostu, je obtížné z takto omezených dat něco usuzovat. Podobné to bylo i v následujícím období, ovšem zde navíc nebyly výsledky tak jednoznačné, protože ačkoli KSČM opět skončila v rámci této statistiky první, ČSSD se propadla na předposlední místo. Pokud tedy situaci shrneme, není možné na základě těchto dat usoudit, že je hypotéza pravdivá.

Dále jsem se zajímala o to, kolik procent kandidátních listin z dané strany obsahuje na prvních třech místech alespoň jedno ženské jméno a kolik procent ani jedno. Zjistila jsem, že největší procentuální zastoupení

kandidátních listin s alespoň jednou ženou v první trojici měla ve volbách 2010 pravicová ODS, téměř stejné procento se ale také objevilo u levicové ČSSD. Druhá levicová strana KSČM skončila předposlední, za ní už skončilo jen hnutí STAN. V rámci dodatečné statistiky ohledně procentuálního zastoupení kandidátních listin s ženou v pozici lídra se situace obrátila a na první místo se vyšvihla KSČM, zatímco ČSSD obsadila předposlední pozici, kdy byl za ní opět už jen STAN. Pravicové ODS a TOP09 skončily uprostřed pole. Na základě těchto údajů jsme nemohli hypotézu ohledně větší přívětivosti levice k ženám v politice jednoznačně potvrdit.

Z části zkoumající disproporce mezi levicí a pravicí a jejich podporou participace žen v politice, vzešla současně zajímavá zjištění ohledně dvou křesťansky založených stran u nás – KDU-ČSL a STAN. Zatímco STAN se ukázalo jako hnutí nejméně nakloněné angažovanosti žen v politice, KDU-ČSL se překvapivě profiluje jako strana k ženám poměrně přátelská. Pokud například nebereme v potaz různá nezávislá hnutí v obcích, pak to byly právě kandidátní listiny Křesťanských demokratů, ze kterých nejčastěji vzešly starostky v okrese Olomouc, jak za období 2010-14, tak v následujícím období.

V poslední části statistik jsem se zabírala osobou starostky. Nejprve jsem se snažila vypořádat s hypotézou, že ženy v místní politice nemají zájem postupovat do vyšších pater politiky. Toto se mi podařilo potvrdit, když jsem zjistila, že ze starostek z období 2010-2014 alespoň jednou kandidovalo do krajského zastupitelstva pouze šest a jen jediná se skutečně zastupitelkou stala.

V dalších odstavcích jsem se věnovala tomu, zda jsou starostky v okrese Olomouc starší, než muži. Tato domněnka stála na předpokladu, že tradiční model rodiny, který u nás stále převládá, diktuje ženám nejprve se postarat o rodinu a až potom jsou možné další aktivity, včetně práce a politiky. Tento model způsobuje, že ženy u nás vstupují do politiky průměrně později, než muži, kteří mají více disponibilního času, protože nemají tolik rodinných povinností. V okrese Olomouc skutečně byla

nejmladší starostka o něco starší, než nejmladší starosta, velikost rozdílu a počet zkoumaných případů však nedovoluje, abychom hypotézu jednoznačně potvrdili. Dále jsme zjistili, že poměr starostek v nejmladší a nejstarší věkové kategorii je vyšší, než poměr mužů v těchto kategoriích. Vyslovili jsme hypotézu, že mladší ženy do obecní politiky, potažmo do křesla starostky, žene na jedné straně právě onen platný tradiční rodinný model, který je činí méně flexibilní, současně pak k tomu přispívají i průměrně nižší platy žen oproti mužům.

V poslední pasáži jsem se zaměřila na ověřování platnosti hypotézy, že titul nehraje při vstupu do politiky, a potažmo v politice jako takové, velkou roli. Soustředila jsem se na starosty jako celek, ale poté také rozděleně dle pohlaví. Ani u celku, ani u skupiny starostů a starostek neměla většina osob titul, a proto považuji hypotézu za potvrzenou. Titul není významným činitelem při politických aktivitách, a to ani pro ženy, ani pro muže.

Shrnula jsem zjištění ze statistické části a nyní následuje část práce, kde se budu věnovat hypotézám, které nelze zhodnotit na základě analýzy tvrdých dat. Předložím tedy výsledky analýzy několika rozhovorů se starostkami z období 2010-14, abych je pak následně porovnala s tezemi, které předkládá odborná literatura.

3. Rozhovory

V teoretické části práce byla zmíněna očekávání, která vyplynula z bádání a výzkumů jednotlivých odborníků. Hypotézy, o které se očekávání opírala, byly ve většině případů vysloveny pro situaci v České republice obecně, nikoli pro konkrétní oblasti, jakou je například okres Olomouc, kterým se zabývá tato práce. Platnost očekávání pro Olomoucký okres bylo možno ve velké míře ověřit v předchozí statistické části, která se zabývala analýzou tzv. tvrdých dat. Tato část práce je z hlediska cíle mé práce stěžejní. Další část se bude zabývat daty měkkými, která vyplynula z rozhovorů s konkrétními aktéry – političkami, v mém případě starostkami. Pochopitelně jsem neprováděla rozhovory s každou jednotlivou starostkou v okrese. To by sice bylo možné, ale časová náročnost takového úkolu by vyžadovala samostatný plnohodnotný výzkum. Jelikož je má práce založená na již zmíněné analýze tvrdých dat, rozhovory se starostkami jsou pouze doplněním, byť důležitým. Jelikož jsem tedy zpovídala pouze určitou část politických představitelů obcí v okrese, není možné výsledky tohoto výzkumu příliš zobecňovat, nicméně je jistě možné udělat si na jejich základě obrázek o tom, jaká je v okrese situace, pokud jde o ženy v komunální politice. To bylo mým záměrem.

3.1 Jak jsem postupovala

Díky předchozí statistické části jsem měla přesný přehled o tom, které obce v okrese Olomouc v daném volebním období vedla starostka. Těchto obcí bylo celkem 23. Jakmile jsem se rozhodla, že budu s některými z nich realizovat rozhovory, vybrala jsem, v rámci jakési přípravné fáze, metodou prostého náhodného výběru několik žen a oslovila je s žádostí o rozhovor pro účely mé práce. Pouze některé z oslovených žen odpověděly a ne všechny s rozhovorem souhlasily, čímž se můj vzorek redukoval v konečné fázi na čtyři respondentky.

Dále jsem se rozhodovala, jaký typ rozhovoru zvolit a vybrala jsem semistrukturovaný rozhovor s otevřenými otázkami, neboť nejlépe

vyhovoval mým záměrům. Zabezpečil udržení nějaké základní kostry rozhovoru a současně ponechal dostatek prostoru starostkám, aby vyjádřily své názory a zkušenosti, o které mi šlo především. Rozhovory jsem se rozhodla nahrávat na diktafon, abych mohla zachytit všechny myšlenky a později provést jejich doslovnou transkripci. Jakmile jsem vytvořila základ pro své semistrukturované rozhovory, vyrazila jsem do terénu, čímž jsem se konečně pustila také do realizační fáze. Tato probíhala v měsících lednu a únoru 2015.

Všechny starostky, se kterými jsem se setkala, byly mimořádně vstřícné a neměly problém odpovídat na mé dotazy. Část rozhovorů probíhala na obecních úřadech, část probíhala u starostek doma. Některé oslovené ženy již starostkami nebyly, protože v průběhu psaní mé práce skončilo volební období 2010-2014, na které je můj výzkum především zaměřen, a ony již z rozličných důvodů do starostenského křesla neusedly. To byla okolnost, která mi v mém výzkumném záměru nikterak nepřekážela, právě naopak jsem za ni byla vděčná, protože jsem získala také jiný úhel pohledu. Všechny starostky byly ubezpečeny, že rozhovor bude anonymizován, aby nebylo narušeno jejich soukromí a mohly se vyjádřit upřímně a bez obav.

Po uskutečnění posledního rozhovoru jsem provedla již zmíněnou doslovnou transkripci rozhovorů a následně došlo na kategorizaci a kódování a analýzu. Její výstupy pak budou obsahem následující závěrečné části práce, kde se informace získané z rozhovorů pokusím interpretovat v kontextu teoretických poznatků z první části.

3.2 Co vyplynulo z rozhovorů – měkká data

3.2.1 *Jaké jsou političky*

Část každého rozhovoru byla věnována tématu ženy jakožto političky, ať už na místní úrovni, či obecně, a případných odlišností političek od jejich mužských protějšků. Podle již dříve zmíněného výzkumu Centra pro výzkum veřejného mínění ze srpna 2004 veřejnost nejčastěji

oceňuje u političek vlastnosti jako je citlivost, empatie, komunikativnost, umění jednat s lidmi či sociální citění (srov. Ženy v politice, 2004).

Respondentky mých rozhovorů se s názory veřejnosti spíše shodovaly. Ženy viděly jako emotivnější a citlivější a zmiňovaly jejich soucit, který uplatňují v mezilidském kontaktu.

„Určitě... ty ženy přistupují tak jakoby emotivně. Trošku. Ti chlapi rozhodně teda ne. Ono se to nedá čekat samozřejmě, že. To by muselo být... to by musel být chlap-ženská teda.“ (Respondentka č. 4, okres Olomouc, leden-únor 2015)

Jedna ze starostek se naopak vyjádřila, že nevidí rozdíly mezi muži a ženami a že jí podobné rozlišování není vlastní.

„Nevím, jestli se dá říct, že jsou ženské pracovitější, nebo pečlivější. Nebo že se více vciťují do problémů, že jsou empatičtější – hodně se o tom mluví. Nebo že dokážou být taktičtější, že nejsou uhádané... To vůbec není pravda! Jsme uhádané možná víc, než ti chlapi.“ (Respondentka č. 2, okres Olomouc, leden-únor 2015)

Podle Jachanové nelze vyvrátit, že ženy mají jiné životní zkušenosti a jsou jinak socializovány. Tyto své zkušenosti pak ženy dále vnášejí také do politiky (srov. Jachanová Doleželová, 2009, s. 62). Přestože dle Ryšavého a Šaradína si velká většina zastupitelů i zastupitelek nemyslí, že by zastupitelky v lokální politice předkládaly odlišná témata, než zastupitelé (srov. Ryšavý, Šaradín, 2011, s. asi 56). Ženy, s nimiž jsem mluvila, se, dle očekávání, vyjadřovaly ve prospěch většího zastoupení žen, kdy zdůvodnění znělo podobně, jako u Jachanové.

„Já bych si myslěla, že by se opravdu ty ženy měly víc snažit tam dostat do té politiky, protože opravdu možná tou citlivostí, že k těm lidem je někdy potřeba tak přistupovat. Vidíme to ve školách, všude, že ten přístup je hrubší a hrubší a to asi ta naše společnost zrovna nepotřebuje.“ (Respondentka č. 3, okres Olomouc, leden-únor 2015)

„Někteří jsou takoví trošku podobní, ale takovej ten ženskej názor v té politice, v tom zastupitelstvu – i na tom venkově – by určitě měl být. Protože ti chlapi kolikrát... [...] Takovy ty city, pocity, to tam většinou není. Měly by tam ty žensky být. Měly by být, já bych řekla, skoro na polovinu.“

(Respondentka č. 4, okres Olomouc, leden-únor 2015)

Respondentka č. 2 opět tímto způsobem nerozlišovala a vyjádřila se na toto téma vtipně.

„Víte. Já znám starosty, kteří... které bych nechtěla, jako občanka, ale zrovna tak znám starostky, které bych nechtěla jako občanka.“

(Respondentka č. 2, okres Olomouc, leden-únor 2015)

Další zajímavý poznatek, který z rozhovorů naprosto volně vyplynul, je, že starostky mají celkem intenzivní pocit kontroly ze strany občanů svých obcí, který přirozeně plyne z bezprostřední blízkosti, která je pro menší obce typická. Zjednodušeně řečeno si zde *všichni vidí do talíře*. Jedna z respondentek se o této situaci vyjádřila, když porovnávala časovou náročnost politiky vysoké a místní. Vysoká je podle ní časově náročnější, u místní je ovšem vyšší míra kontroly ze strany občanů.

„I když třeba tady tu práci zase vás jakoby víc ti místní obyvatelé dokáží třeba kontrolovat, kritizovat a všechno. Možná v té politice už to tak není, v té vyšší, ale na čas určitě je to náročnější.“ (Respondentka č. 3, okres

Olomouc, leden-únor 2015)

Další ženy zase popisovaly svůj proces autoevaluace, kdy na základě podpory od voličů zpětně hodnotily kvalitu své práce. Jednu z nich zde i odcituji:

„Tak jsem si to nastavila, tak jsem o tom přemýšlela před těmi volbami, které byly teď. Pokud mi klesne počet hlasů, když to tak vezmu za volební období, pokud by byl nějaký propad, tak nad tím budu vážně přemýšlet.“

(Respondentka č. 2, okres Olomouc, leden-únor 2015)

3.2.2 Ženy a lokální politika

Z některých odborných kruhů se ozývá hlas tvrdící, že je nižší úroveň politiky pro ženy prostupnější, což může souviset s tím, že je jim pravděpodobně bližší, než politika vysoká. Rakušanová tvrdí, že „jim zároveň může být častěji bližší a přístupnější z hlediska jejich každodenních problémů a starostí a jejich možného řešení“ (Rakušanová, Václavíková-Helšusová, 2006, s. 51).

Za pravdu jí dávají také starostky, s nimiž jsem mluvila, když rozlišují mezi místní a vysokou politikou a o druhé jmenované se vyjadřují spíše s despektem.

„Na obcích, anebo ve městech – samozřejmě v těch menších – je to o lidech a o té konkrétní práci, kterou vidí konkrétní lidé na určitém území. Není to... zase to není obecně všude. I na malých obcích se jako hraje politika, ale myslím si, že většinou ne, a že to je o konkrétních lidech, bez nějakého politikaření. Když se podívá člověk na velké město – Prahu, Brno, Ostravu – už je to tam prostě o politice a zdá se mi někdy, že se ten efekt, který to má mít, trochu ztrácí.“ (Respondentka č. 2, okres Olomouc, leden-únor 2015)

Jedna ze starostek se v kontextu toho, že se v její obci negativně změnila politická situace, vyjádřila takto:

„Ted' už je to... ano. Tak, jak ve městě. Rozděleny.“ (Respondentka č. 3, okres Olomouc, leden-únor 2015)

Z tohoto přirovnání je jasné patrné, že politika ve městě je zde viděna spíše v negativním světle.

S výše uvedeným úzce souvisí, že ženy na lokálních úrovních málokdy mají snahu stoupat výše do vyšších pater politiky. Toto zmiňuje Rakušanová, když rozlišuje mezi kariérními drahami žen v regionální krajské politice a žen na místní úrovni. Ty první mají tendence stoupat výše, ty druhé naopak zůstávají v obcích, kde se snaží pozitivně měnit své

bezprostřední okolí (srov. Rakušanová, Václavíková-Helšusová, 2008, s. 20).

I respondentky se rozhodně shodují, že by do vyšších pater politiky nevstoupili.

„Ne, ne, ne. To vůbec ne. Já jsem tady pro tu obec, to udělám, ale výš to ne.“ (Respondentka č. 3, okres Olomouc, leden-únor 2015)

Dalším důležitým poznatkem je, že ženy se od mužských kolegů odlišují tím, že je pro ně méně často důležitá samotná funkce a postavení a naopak svou roli více chápou jako veřejnou službu (srov. Rakušanová, 2006, s. 26). Z mnou vedených rozhovorů jednoznačně vyplývá, že přesně takto zpovídané starostky svou roli v místní politice pojmají. Jedna z nich například na otázku *s čím do politiky šla*, odpověděla:

„Tak mně bylo jasné, že všichni, kdo se do toho dají, tak budou muset pracovat pro blaho té obce a proto, aby se zase posunula o kus dál.“
(Respondentka č. 2, okres Olomouc, leden-únor 2015)

Jiná respondentka zdůvodnila své rozhodnutí znovu přijmout křeslo starosty obce takto:

„No souhlasila jsem, protože je pravda, že spousta věcí je rozdělaných....“
(Respondentka č. 1, okres Olomouc, leden-únor 2015)

U jedné ze starostek jsem se dokonce setkala s tím, že její rozhodnutí přijmout křeslo starosty bylo pro ni spojeno takřka se sebeobětováním, protože kvůli tomu byla nucena opustit milované zaměstnání, čehož litovala. Uvedu zde útržek z rozhovoru týkající se zvolení do křesla.

„Po těch volbách přišli sem za mnou pod okno a zvonili na nás – to já už jsem samozřejmě výsledky věděla a udělalo se mi lehce nevolno [směje se], opravdu. A už nešlo z toho couvnout, no. To byl takový závazek.“
(Respondentka č. 4, okres Olomouc, leden-únor 2015)

3.2.3 Méně žen než mužů

Další část rozhovorů byla věnována genderově nerovnovážné situaci v lokální politice. Žen je zde, stejně jako v politice celkově, mnohem méně, než mužů a já jsem se respondentek ptala mimojiné na důvody, o kterých míní, že tento stav zapříčiňují.

Naprostá většina odborné veřejnosti se shoduje, že za menšími počty žen v české politice stojí především stále převládající patriarchální model rodiny, kdy je to právě žena, na jejíchž bedrech spočívá hlavní míra zodpovědnosti za péči o děti a domácnost. Co se týče patriarchálního modelu rodiny, ženy-političky stále vnímají domácí práce jako svou povinnost a je pro jejich kariéru klíčové skloubení kariéry s rodinným životem. Pro ženy je politika často třetím zaměstnáním po rodině a práci (srov. Rakušanová, 2006, s. 26). Problém se zřetelně zračí také v rozhovorech, kde se všechny ženy v tomto bodě shodují. Jedna z žen na otázku *kde vidí zakopaného psa*, co se týče menšího počtu žen v politice, odpověděla:

„No, tak já to vidím třeba i u sebe doma. Prostě je to o tom, že ta žena v té domácnosti musí všechno. Já třeba, to je umocněno ještě tím, že nejsem uvolněná, ale i ta neuvolněná starostka... tak je sobota, neděle, prostě nějaká akce a ona musí odjet a té rodině se to nelíbí. [...] Podle mě, jako u nás obecně v České republice je to pořád ještě nastaveno tak, jak to bývalo kdysi, že ta žena se musí o tu domácnost postarat.“ (Respondentka č. 1, okres Olomouc, leden-únor 2015)

„Ona jde do té práce, musí myslet na to, že zaobstará celou svoji rodinu, zaobstará ty děti, teď kdyby byla, kdyby se politicky angažovala, tak ještě má tyhle ty starosti a... prostě myslím si, že ženské toho mají prostě po krk.“ (Respondentka č. 2, okres Olomouc, leden-únor 2015)

Obvykle se má za to, že ženy vstupují do politiky až poté, co jsou jejich děti dospělé, či alespoň dostatečně odrostlé, čili nevyžadují matčinu

neustálou péčí a pozorností (srov. Rakušanová, Řeháková, 2006, s. 38). Podobné názory mají také respondentky.

„Možná že... ty ženy jsme zvyklé se hodně věnovat rodině a že to všechno potom, pokud jsou malé děti, tak je to problém. Myslím si, že je to problém, protože je to o těch večerech, kdy se připravuje schůze, jednání zastupitelstev, i někdy nějaké různé akce, co jsou soboty, neděle a opravdu s těma... Myslím si, že s těma menšíma dětma je to problém. Že možná ty ženy tak kolem té čtyřicítky padesátky by měly už na to víc času, ale ty mladší děvčata...“ (Respondentka č. 3, okres Olomouc, leden-únor 2015)

Přetrvávající patriarchální model rodiny samozřejmě definuje, jak muži a ženy nahlízejí na své povinnosti, pokud jde o péči o děti atd. Typické je, že zatímco od ženy se větší zapojení do péče očekává, od mužů nikoli. Muže-politika se nikdo neptá, jak zvládá péči o rodinu, vzhledem k pracovním a politickým povinnostem. U ženy je to naopak často první otázka, kterou člověk pokládá. Rakušanová s Václavíkovou mluví o tom, že ženy-političky ve valné většině hovoří ze strany partnera nanejvýš o toleranci jejich politických aktivit, téměř nikdy pak o přímé podpoře (srov. Rakušanová, Václavíková-Helšusová, 2008, s. 22).

V případě mých rozhovorů se v rámci této otázky respondentky neshodly. Jedna z nich třeba odpověděla takto:

„No tak děti, to celkem jako že jo. Dobrý. Manžel, ten teda z toho vůbec nadšený nebyl.“ (Respondentka č. 1, okres Olomouc, leden-únor 2015)

Jiná z žen ale měla to štěstí, že byla podporována nejen ze strany rodiny, ale i partnera.

„Oni mě podporovali. Asi... bez jejich pomoci by se to asi nedalo všechno. Protože opravdu času – i když je to malá obec – tak času to zabere ta práce.“ (Respondentka č. 3, okres Olomouc, leden-únor 2015)

Respondentka tedy v tomto ohledu činí výjimku, podporu ze strany partnera však u této ženy lze pochopit, pakliže se blíže seznámíme s její

situací. Tato starostka úřaduje v nejmenší obci ze vzorku. Současně je dlouhodobě členkou zavedené politické strany, jež v obci zaznamenává úspěch pravidelně. Respondentka se, na rozdíl od ostatních zpovídaných kolegyň, nerozhodla kandidovat do zastupitelstva na základě náhlého impulzu, ale její politická kariéra v obci se kontinuálně vyvíjela po delší čas. Před usednutím do starostenského křesla pak dělala místostarostku. Důležité také je, že tato žena se vyjádřila kladně ohledně tradice angažovanosti v rodině. Na základě těchto faktů je zřejmé, že rodina i partner starostky byli seznámeni s jejím směřováním a aktivitami již od samého počátku.

Rakušanová s Václavíkovou mluví v tomto kontextu o možném ohrožení rodinné stability, kterého může být politická kariéra žen příčinou. Může podle nich vést až k rozpadu manželství (srov. Rakušanová, Václavíková-Helšusová, 2008, s. 22). I tato zkušenost se v rozhovorech objevila.

„Tak z toho začátku z toho nadšený nebyl, ale je pravda, že asi tak v půlce toho volebního období taková krize byla, že opravdu toho času to chce hodně moc a asi se stalo to, co je i v tom manželství, nemusí to být starostováním, prostě to nastane taková situace normálně, ale zase se to srovnalo.“ (Respondentka č. 1, okres Olomouc, leden-únor 2015)

3.2.4 Vstup do politiky

Jak už jsem v teoretické části řekla, ženy v místní politice vstupují do politiky v místě bydliště s cílem podílet se na změnách svého bezprostředního okolí (srov. Rakušanová, Václavíková-Helšusová, 2008, s. 20). U všech respondentek byl vstup do lokální politiky zapříčiněn právě takovými záměry, jakými jsou snaha něco v obci změnit a zlepšit, či prosadit různé zájmy. Ženy se tedy v této otázce shodly. Na otázku, *proč myslíte, že do toho jiné ženy jdou*, odpověděla jedna ze starostek:

„Myslím, že je to všude to samé, ne že by, spíš jako to co byla jedna z těch mých pohnutek, že chtějí, aby se něco změnilo, aby ten přístup k té obci se změnil a ten pohled vlastně.“ (Respondentka č. 1, okres Olomouc, leden-únor 2015)

Starostky v rozhovorech shodně popisují, že je do politiky hnala snaha něco v obci změnit, nikoli touha po pozici či moci. Motivací bylo vždy přání, aby se některé věci v obci změnily a zlepšily, aby obec prosperovala. Ať už šlo o péči o památky, budování infrastruktury, kulturní život či sociální služby. Z důvodu možnosti rozpoznání identity některé z žen jsem se rozhodla v této konkrétní pasáži raději žádnou z respondentek necitovat.

Dalším zajímavým poznatkem je, že některé respondentky původně o zapojení do politiky neuvažovaly. Přelomový okamžik pak pro ně přišel víceméně náhle, téměř náhodně. V rámci otázky, *co je přimělo vstoupit do politiky a veřejně se angažovat*, se jedna ze starostek vyjádřila o rozhodujícím okamžiku pro její politickou kariéru takto:

„No prostě byl to pohled tristní, takže ta obec byla taková dost ošuntělá a shodou náhod jsem se vlastně setkala s jednou tady naproti sousedkou a ona říkala, jestli bych nešla do toho, No tak slovo dalo slovo a my jsme v podstatě udělali úplně nové zastupitelstvo, ale přiznám se, že bych šla do toho s tím, že jako budu starostka, to absolutně ne. Ono to vyšlo z toho, že první dva to nechtěli dělat.“ (Respondentka č. 1, okres Olomouc, leden-únor 2015)

Jiná respondentka vypověděla, že ji žádost o vstup na kandidátku zastihla při mytí oken.

„Pracovala jsem doma a umývala jsem okna a přišly za mnou dvě takové starší dámy z [název obce], které mě oslovily, jestli bych nemohla figurovat na jejich kandidátce za [název politické strany]. A já jsem z toho byla překvapená, protože jsem neměla žádné takové ambice...“ (Respondentka č. 2, okres Olomouc, leden-únor 2015)

U jedné z žen však bylo usednutí do křesla starostky jen vyústěním dlouhodobé práce pro obec. Je to jedna ze starostek, které se vyjádřily ve smyslu toho, že mají angažovanost, politickou či jinou, v rodině, což zmiňují hned v odstavci následujícím po citaci.

„No, no. Já jsem od roku 2002 vlastně dělala místostarostku do roku 2006, potom dvě volební období starostku a... Přimělo mě k tomu, že asi mě ta práce bavila a měli jsme vizi...“ (Respondentka č. 3, okres Olomouc, leden-únor 2015)

Posledním tématem, které u této části zmíním, je tedy rodinná tradice. Většina oslovených žen se shodla, že mají angažovanost, ať už politickou či jinou, v rodině. Objevila se angažovanost především ze strany otce starostek, ale také dalších členů rodiny, jako jsou matka či sourozenci. Jedna starostka odpověděla na otázku ohledně rodinné tradice negativně. Zdá se tedy, že ženy z politicky či jinak aktivních rodin mohou mít větší tendence pokračovat v těchto šlépějích. Jedna z žen odpověděla na otázku tradiční angažovanosti v její rodině takto:

„Takže ano, ano, pocházím z angažované rodiny. Tatínek byl angažovaný celý svůj... téměř celý svůj život. Takže vím, co to byly schůze a takové jako starosti – on tam byl hodně často – a ještě myslím, že dělal předsedu nějakého ROH, nebo tak něco.“ (Respondentka č. 2, okres Olomouc, leden-únor 2015)

3.2.5 Odchod z křesla

Z literatury se dozvíme, že kromě neúspěchu ve volbách a s ním souvisejícím odchodu z politické strany, je nejčastějším důvodem k opuštění politiky pocit vyhoření a únavy (srov. Rakušanová, Václavíková-Helšusová, 2008, s. 20). Některé z mých respondentek jsou v politice stále aktivní, některé již ne, shodly se však, že práce starostky je velice vyčerpávající a

náročná na čas a fyzické i psychické síly. Jsou tedy s názorem odborníků ohledně náročnosti této profese ve shodě.

„Je pravda, že člověk je takový...už po tom prvním volebním období jsem se moc těšila na tu dovolenou. Moc se člověk těší, že vypadne, protože někdy bojujete s větrnými mlýny.“ (Respondentka č. 1, okres Olomouc, leden-únor 2015)

Jiná respondentka se svěřuje s tím, že se obávala pouze toho, že jí lidé ve volbách neukážou dostatečnou podporu, což by považovala za indicii vypovídající o tom, že svou práci nedělala dobře, přestože do ní vložila ohromné úsilí.

„Jediná obava byla, že když už jsem do toho šla, tak kdyby mě nezvolili, kdybych úplně propadla, že bych se nedostala ani do zastupitelstva, tak že by mě to možná trošku zaskočilo tím, že... jsem to dělala špatně. To by mně možná trošku vadilo, protože mě to stálo šílených sil.“ (Respondentka č. 4, okres Olomouc, leden-únor 2015)

3.3 Shrnutí rozhovorů

V předchozí části práce jsem několik hypotéz a tezí pocházejících z teorie vystavila střetu s realitou okresu Olomouc, respektive s názory představitelů několika obcí. Aniž bych se na základě použitého vzorku pokoušela zobecňovat, můžu konstatovat některé poznatky, které z tohoto vyplynuly.

Ačkoli se některé respondentky vyjádřily, že skutečně vidí ženy-političky jako emotivnější a soucitnější, a že jako takové by ženy měly být v politice více zastoupeny, starostky se v tomto zcela neshodují. Na základě rozhovorů můžeme také pojmenovat další poznatek, že se totiž respondentky často zajímají o to, zda mají podporu ze strany občanů svých obcí a na základě této ne/podpory následně zvažují, zda mají ve své práci nadále pokračovat.

Dalším motivem, který z rozhovorů zřetelně vystupuje, je převládající patriarchální model rodiny, který ovlivňuje, zda se žena odhodlá vstoupit do politiky. Respondentky se v tomto tématu shodují, když kladou větší či menší viny za nižší počty žen v politice právě tomuto stále platnému rodinnému modelu. S tím také souvisí další věc. Respondentky zmiňovaly, že do politiky většinou vstupují ženy až poté, co jejich děti vyrostou a nepotřebují již tak intenzivní péči ze strany svých matek. Jinak by časová náročnost nedovolovala skloubení všech ženiných povinností.

Některé respondentky mých rozhovorů vypověděly, že se do politiky dostaly tak trochu náhodou, ne pro všechny to však platí a v otázce ne/náhodnosti vstupu do politiky tedy ženy nemluví jednotně. V čem se však ženy shodly, bylo, že důvodem, kvůli kterému do politiky nakonec vstoupily, bylo blaho obce, respektive snaha v obci něco změnit k lepšímu a podpořit její rozvoj. Zajímavostí je, že téměř všechny respondentky pocházely z prostředí, kde nějaký druh veřejných aktivit, ať už politických či jiných, měl tradici.

Poslední, co bych chtěla zmínit, je, že starostky označovaly své působení v politice za poměrně vyčerpávající, fyzicky i psychicky náročnou zkušenost. Často toto zmiňovaly v případě otázky na své další působení v politice.

Závěr

V závěru své práce bych chtěla obecně shrnout, k jakým poznatkům jsem v rámci praktické části dospěla. Nejprve se zaměřím na část věnující se analýze dat, která se soustředila na zkoumání okresu Olomouc zejména ve volebním období 2010-14.

Zjistila jsem, že ačkoli je poměr mužů a žen mezi starosty obcí v okrese Olomouc o něco vyrovnanější, než například v Poslanecké sněmovně, počet žen mírně klesá. Potvrdila se hypotéza, že ženy častěji vládnou v malých obcích, naopak se nepotvrdila teze, že obce s vyšší religiozitou budou mít méně často ve svém čele starostku, než ty s menší religiozitou.

Významným faktorem z hlediska pravděpodobnosti, že do starostenského křesla v obci usedne žena, se ukázala být míra nezaměstnanosti, kdy ženy častěji úřadují v obcích, kde je vyšší nezaměstnanost.

Dále se datová analýza z praktické části soustředila na to, zda ženy dostávají více prostoru v levicově laděných stranách, což byla hypotéza, která velmi často zaznívá od odborníků na toto téma. Já jsem však tuto hypotézu za okres Olomouc potvrdit nemohla, protože se ukázalo, že mezi levicí a pravicí v tomto ohledu v podstatě není rozdíl.

Teze, že ženy v komunální politice nechtějí v politice postupovat výše a zůstávají na místní úrovni, se ukázala jako jednoznačně pravdivá. V další části týkající se stáří starostek a starostů jsem došla k tomu, že data za okres naznačují, že by teze ohledně pozdějšího vstupu žen do politiky mohla být pravdivá. Tato hypotéza se opírala o to, že je v České republice stále platný patriarchální model rodiny, kdy se žena stará o děti a domácnost, a na jiné aktivity – například politickou kariéru – má tak čas teprve, až její děti dospějí.

Posledním zjištěním z datově analytické části zabývající se tvrdými daty je, že akademický titul, potažmo vysokoškolské vzdělání, nehrají

v úspěchu v komunální politice, alespoň v okrese Olomouc, příliš velkou roli. U žen pak hraje roli menší, než u mužů.

Pokud jde o část s rozhovory, můžu konstatovat, že se zde teorie často shodovala s praxí – tedy se zkušenostmi a postoji respondentek. Starostky většinou označovaly ženy za citlivější a soucitnější a měly dojem, že by měly být zastoupeny v politice větší měrou, než jak je tomu doposud. Dále se všechny respondentky shodly na platnosti již zmíněného patriarchálního modelu rodiny, který výrazně omezuje politickou participaci žen a můžeme ho tak označit za jednoho z hlavních viníků genderově nevyvážené situace v politice.

Respondentky většinou také uvedly, že se do politiky dostaly víceméně náhodou, aniž by o této možnosti předem uvažovaly. Motivací ke konečnému rozhodnutí vstoupit do politiky – v našem případě do zastupitelstva obce – byla snaha v obci něco změnit, zlepšit a nastartovat rozvoj obce. Respondentky mluvily také o tom, že pochází z prostředí, kde má nějaký druh angažovanosti, politické či jiné, tradici. Dále starostky uváděly, že práce ve funkci pro ně byla [či je – podle toho, zda již skončily] vyčerpávající a fyzicky i psychicky náročná. Toto zmiňovaly často v kontextu svého možného dalšího působení v politice.

Z popsanych skutečností vyplývá, že ne všechny hypotézy plynoucí z teorie mohou být na základě dat z okresu Olomouc potvrzeny. Závěrečné konstatování by tak mohlo znít takto. Jednotlivé úrovně politiky v České republice se neliší v tom, že je zde méně političek než politiků, a tento stav se zřejmě v krátké době nezmění. Přesto se ukazuje, že lokální politika se od politiky celostátní liší a ne všechna pravidla, která platí pro vysokou politiku, platí také na komunální úrovni.

Anotace

Příjmení a jméno autora: Žůrková Tereza

Název katedry a fakulty: Katedra Sociologie, andragogiky a kulturní antropologie, FF UP

Název bakalářské práce: Ženy na radnici

Počet znaků: 122 393

Počet příloh: 1

Počet titulů použité literatury: 33

Klíčová slova: političky, lokální politika, genderové rozdíly, starostky

Keywords: women politicians, local politics, gender gaps, mayoress

Práce se zabývá genderovými rozdíly v politické participaci žen a mužů v okrese Olomouc. V první části práce shrnuje, co o tématu sděluje literatura a odborní autoři. Současně zde práce popisuje nerovnovážený stav mezi politickou participací žen a mužů na úrovni globální, ale také na úrovni České republiky. Na základě první části jsou vyslovena některá očekávání pro praktickou část práce. V další části jsou pak zkoumána a interpretována konkrétní data za okres Olomouc a dochází zde ke srovnávání s vyslovenými očekáváními.

Annotation

Thesis is focused on researching gender gaps between political participation of women and men in Olomouc county. In the first part thesis summarizes what literature and expert authors tells about the topic. Concurrently thesis describes the imbalances of political participation between men and women on a global level, but also at the Czech Republic. On the basis of the first part are expressed some of the expectations for the practical part. In other part of the work are examined and interpreted concrete data for the district Olomouc and there has been a comparison with definite expectations.

Seznam použité literatury:

Akademický slovník cizích slov [A-Ž]. Vyd.1. (dotisk). Praha: Academia, 2001. ISBN 8020009825.

BALÍK, S. *Okresy na severu. Komunální politika v okresech Šumperk a Jeseník v letech 1989-2006*. Brno: CDK, 2008. ISBN 9788073251741.

BRŮNA, M. *Veřejná správa: (se zaměřením na obce a kraje)*. 2. vyd. Praha: Institut pro místní správu Praha, 2006. ISBN 8086976092.

CABADA, L. a kol. *Úvod do studia politické vědy*. 2. rozš. a dopl. vyd. Praha: Eurolex Bohemia, 2004. ISBN 8086432637.

CALLIGAN, Y. CLAVERO, S. „Prospects for Women's Legislative Representation in Postsocialist Europe: The Views of Female Politicians.“ In: *Gender and Society*, 22, 2008, č. 2, s. 149-171.

FIALA, P. Evropští voliči a volby do Evropského parlamentu. *Revue Politika*, roč. II. (XV.), č. 5, s. 26-28, 2004.

GELNAROVÁ, Jitka: Reprezentace žen v politice z pohledu politické teorie aneb „Co všechno znamená, když se řekne, že ženy jsou v politice podreprezentovány?“. *Acta Politologica*, 2, 2010, č. 2, s. 120-135.

HAVELKOVÁ, H. „Jako v loterii: politická reprezentace žen v ČR po roce 1989“. In: Eds. HAŠKOVÁ, H. KŘÍŽKOVÁ, A. LINKOVÁ, M. *Mnohohlasem. Vyjednávání ženských prostorů po roce 1989*. Praha: Sociologický ústav AV ČR, 2006. ISBN 8073300877.

HENDLOVÁ, T. „Proč česká vláda potřebuje genderový audit?“ In: *Gender /rovné příležitosti / výzkum* 9(1), 2008.

JACHANOVÁ DOLEŽELOVÁ, A. a kol. „Postoje veřejnosti se mění, reálná situace nikoliv: Aktivita na podporu vyššího zastoupení žen v politice.“ In: Eds. SOKAČOVÁ, L. APPELTOVÁ, M. *Gender a demokracie 1989-2009*. Praha: Gender Studies, 2009. ISBN 9788086520643.

LINEK, L. PECHÁČEK, Š. „K důvodům nízkého počtu členů českých politických stran“. In: Eds. MANSFELDOVÁ, Z. KROUPA, A. *Participace a zájmové organizace v České republice*. Praha: Sociologické nakladatelství, 2005. ISBN 8086429539.

RAKUŠANOVÁ, P. ŘEHÁKOVÁ, B. *Participace, demokracie a občanství v evropském kontextu*. Praha: Sociologický ústav AV ČR, 2006. Sociologické studie. ISBN 8073300915.

RAKUŠANOVÁ, P. „Mechanismy inkluze a exkluze žen v politice v České republice“ In: *Gender /rovné příležitosti / výzkum* 6(2), 2005.

RAKUŠANOVÁ, P. *Česká politika: Ženy v labyrintu mužů?* Praha: Fórum 50%, 2006. ISBN 8023974386.

RAKUŠANOVÁ, P. VÁCLAVÍKOVÁ-HELŠUSOVÁ, L. „Odcházení: Politicky odcházející z politické scény a jejich zkušenosti.“ In: *Gender /rovné příležitosti / výzkum* 9(1) a 9(2), 2008.

RAKUŠANOVÁ, P. VÁCLAVÍKOVÁ-HELŠUSOVÁ, L. „Ženy v mužské politice“. In: Eds. HAŠKOVÁ, H. KRÍŽKOVÁ, A. LINKOVÁ, M. *Mnohohlasem. Vyjednávání ženských prostorů po roce 1989*. Praha: Sociologický ústav AV ČR, 2006. ISBN 8073300877.

RYŠAVÝ, D. ŠARADÍN, P. *Zastupitelé českých měst a obcí v evropské perspektivě*. Praha: SLON, 2011. ISBN 9788074190421.

JANDOUREK, J. *Sociologický slovník*. 2. vyd. Praha: Portál, 2007. ISBN 9788073672690.

TRUE, J. *Gender, globalization, and postsocialism: the Czech Republic after communism*. New York: Columbia University Press, 2003. ISBN 0231127146.

VODIČKA, K. CABADA, L. *Politický systém České republiky: historie a současnost*. 2., aktualiz. a rozš. vyd. Praha: Portál, 2007. ISBN 9788073673376.

Zákony a vyhlášky

Zákon č. 128/2000 Sb., o obcích.

Zákon č. 294/1990 Sb., Ústavní zákon, kterým se mění a doplňuje ústavní zákon č. 100/1960 Sb., Ústava Československé socialistické republiky a ústavní zákon č. 143/1968 Sb., o československé federaci, a kterým se zkracuje volební období národních výborů.

Zákonem České národní rady č. 367/1990 Sb., Zákon České národní rady o obcích (obecní zřízení).

Vyhláška Ministerstva vnitra 388/2002 Sb., Vyhláška Ministerstva vnitra o stanovení správních obvodů obcí s pověřeným obecním úřadem a správních obvodů obcí s rozšířenou působností.

Internetové zdroje

Analýza výsledků voleb do PS ČR 2013. Fórum 50% [online], Dostupné na: <http://padesatprocent.cz/cz/zeny-v-politice/cz/zeny-v-politice/poslanecka-snemovna/analyza-snemovna-2013> (25. 2. 2015).

ČSÚ: Česká republika od roku 1989 v číslech [online], Dostupné na: <http://www.czso.cz/csu/2014edicniplan.nsf/p/320181-14> (5. 3. 2015).

ČSÚ: Demografická ročenka okresů [online], Dostupné na: http://www.czso.cz/csu/2014edicniplan.nsf/kapitola/130056-14-r_2014-110 (25. 2. 2015).

ČSÚ: Charakteristika okresu Olomouc [online], Dostupné na: [http://www.czso.cz/xm/redakce.nsf/i/charakteristika_okresu_olomouc/\\$File/okres%20Olomouc.pdf](http://www.czso.cz/xm/redakce.nsf/i/charakteristika_okresu_olomouc/$File/okres%20Olomouc.pdf) (25. 2. 2015).

Volby.cz [online], ČSÚ, Dostupné na: <http://www.volby.cz/> (25. 2. 2015).

JANEBOVÁ, R. „Volba povinné ženy ukazuje, že ČSSD ženy využívá a nebere je vážně.“ In: *Britské listy* [online], 18. března 2013, Dostupné na: <http://www.blisty.cz/art/67891.html> (12. 3. 2015).

Lidovky.cz: Česká politika je plná žen, ale jen v nižších patrech veřejné správy [online], Dostupné na: http://www.lidovky.cz/ceska-politika-je-plna-zen-ale-jen-v-nizsich-patrech-verejne-spravy-1di-/zpravy-domov.aspx?c=A100515_212001_ln_domov_tsh (25. 2. 2015).

Lidovky.cz: Rovnost pohlaví se v Česku nelepší, zhoršilo se zastoupení žen v politice (online), Dostupné na: http://www.lidovky.cz/cesko-si-v-zebricku-rovnosti-pohlavi-pohorsilo-o-deset-mist-pln-/veda.aspx?c=A140307_145013_ln_veda_jzl (28. 12. 2014).

RAKUŠANOVÁ, P. „Strategie genderové rovnosti.“ In: *Socioweb* (10) [online], 2007, Dostupné na: <http://www.socioweb.cz/index.php?disp=teorie&shw=309&lst=105> (14. 3. 2015).

Světové ekonomické fórum (WEF): Výroční globální zpráva o rovnosti pohlaví 2014 (Global Gender Gap Report 2014) [online], Dostupné na: <http://reports.weforum.org/global-gender-gap-report-2014/> (25. 2. 2015).

SVOBODOVÁ, H. VĚŽNÍK, A. HOFMANN, E. Vybrané kapitoly ze socioekonomické geografie České republiky (Multimediální elektronický výukový materiál): Sídelní struktura a obyvatelstvo ČR [online], Brno: Masarykova univerzita, 2013. ISBN 9788021062290. Dostupné na: <http://is.muni.cz/do/rect/el/estud/pedf/js13/geograf/web/pages/02-sidelni-struktura.html> (5. 3. 2015).

VRÁBLÍKOVÁ, K. „Vliv volebních systémů na politickou reprezentaci žen v postkomunistických zemích.“ In: *European Electoral Studies* [online], 2, 2007, č. 2, s. 164-179, Dostupné na: http://ispo.fss.muni.cz/uploads/EVS/004/EVS_02_02_2.pdf (12. 1. 2015).

Ženy v politice. In: Centrum pro výzkum veřejného mínění Sociologického ústavu AV ČR (CVVM) [online], 5. srpna 2004, Dostupné na: http://cvvm.soc.cas.cz/media/com_form2content/documents/c1/a3110/f3/100380s_po40805.pdf (12. 1. 2015).

Seznam tabulek

Tabulka 1: Podíl starostek v obcích šumperského a jesenického okresu po volbách 1994-2006.....	28
Tabulka 2: Obce okresu Olomouc dle velikostních skupin.....	34
Tabulka 3: Obce se starostkami v okrese Olomouc.....	35
Tabulka 4: Seznam obcí vedených starostkami.....	35
Tabulka 5: Ženy v zastupitelstvech obcí v okrese Olomouc.....	36
Tabulka 6: Podíl starostek v obcích dle velikosti.....	38
Tabulka 7: Počet obyvatel v obcích se starostkami.....	38
Tabulka 8: Ne/uvolněnost funkce starostky.....	39
Tabulka 9: Obce starostek dle počtu zastupitelů.....	40
Tabulka 10: Volební boj v obcích se starostkami.....	40
Tabulka 11: Obce dle míry religiozity.....	42
Tabulka 12: Obce se starostkami dle nezaměstnanosti.....	45
Tabulka 13: Navrhující strana a politická příslušnost starostky 2010.....	45
Tabulka 14: Navrhující strana a politická příslušnost starostky 2014.....	46
Tabulka 15: Využití možnosti postavit starostu ve prospěch ženy dle stran 2010.....	47
Tabulka 16: Využití možnosti postavit starostu ve prospěch ženy dle stran 2014.....	48
Tabulka 17: Kandidátní listiny dle politických stran.....	50
Tabulka 18: Starostky a krajské zastupitelstvo.....	52
Tabulka 19: Nejmladší starosta a starostka.....	53
Tabulka 20: Starostové a starostky dle titulu.....	56

Seznam grafů

Graf 1: Bariéry znesnadňující ženám vstup do politiky.....17

Graf 2: Podíl starostů dle věkových skupin.....54

Graf 3: Podíl starostek dle věkových skupin.....54

Přílohy

V přílohách se nachází obecná osnova semistrukturovaného rozhovoru. Jde pouze o osnovu obecnou, kterou jsem pro každý případ nepatrně upravila (například jsem vynechala část o odchodu z funkce u starostek, které stále úřadují, atd.).

Obecná osnova semistrukturovaného rozhovoru

Okruhy otázek:

I. Vstup do politiky

- *Co vás přimělo vstoupit do politiky a veřejně se angažovat?*
 - *Co vás přimělo vstoupit do politické strany?*
 - *Co vás přimělo začít se aktivně zapojovat do dění ve vaší obci?*
- *Co vaše nejbližší okolí? Jak reagovalo?*
- *Pocházíte z prostředí, kde má angažovanost – politická, nebo jiná – nějakou tradici?*

II. Před zvolením starostkou obce

- *Co byl ten důvod, že jste si řekla: Budu starostkou?*
 - *Ta úplně prvotní myšlenka, že to budete právě vy, kdo se tím starostou stane, vzešla z které strany? (Byla jste to vy, nebo třeba vaši spolustraníci?)*
 - *Bylo něco, co vás přimělo zaváhat, když se naskytla ta možnost být starostkou?*

III. Zvolení starostkou

- *Proč myslíte, že to nakonec bylo vaše jméno, které bylo vysloveno v souvislosti s postem starosty obce?*

- *Jak se vaše nejbližší okolí dívalo na to, že byste se měla starostkou stát právě vy?*

- *Bylo tam nějaké odrazování? Někaké negativní postoje?*

- *Odkud se vám dostalo největší podpory?*

- *Když jste do funkce nastupovala, jak by se dala popsat politická situace v obci? (Klidná, nebo tam byly nějaké pře a tahanice...?) Řešilo se tehdy nějaké zásadní téma týkající se chodu obce?*

IV. Odchod z křesla starostky (část pouze pro bývalé starostky)

pozn.: 4 možnosti:

a) vzdala se křesla předčasně (během období)

b) byla odvolána

c) už znovu nekandidovala

d) nezvolili ji znovu – buď byla na kandidátce, ale strana nedostala mandát na to mít starostu, nebo strana dostala možnost postavit starostu, ale ona nebyla tou, jejíž jméno bylo posláno do zastupitelstva

ad a)

- *Co vás přimělo vzdát se křesla starostky?*

- *Jaký byl postoj vašeho nejbližšího okolí k vašemu odchodu?*

ad c)

- *Co vás přimělo znovu nekandidovat ve volbách?*
- *Jaký byl postoj vašeho nejbližšího okolí k vašemu odchodu?*

ad d)

- *Vaše strana ve volbách dostala možnost opět postavit starostu, ale jméno, které před zastupitele poslala, nebylo vaše. Jak to tam tehdy proběhlo? (Odkud to vzešlo?)*

- *Co myslíte, kde byly ty hlavní důvody?*

- *Jaké byly vaše pocity, když vám došlo: Už tou starostkou nebudu?*

V. Budoucnost a názory obecně

- *Co vy a starostování v budoucnosti?*

- *Přemýšlela jste někdy o vyšší politice? (Chtěla byste přejít do vyšší politiky?)*

- *Proč myslíte, že do toho jiné ženy jdou? (stávají se starostkami)*

- *Starostek je méně, než starostů a obecně je méně žen v politice než mužů. Kde vidíte zakopaného psa?*

- *Vidíte mezi lokální politikou a tou vysokou politikou nějaké rozdíly?*

- *Když na jednu stranu postavíte politika-muže a na stranu druhou političku-ženu, vidíte tam nějaké zásadní rozdíly, co se týče výkonu té jejich profese?*

- *Jak myslíte, že by se obecně dal popsat postoj českých žen k politice?*